

Ministerie van Klimaat en
Groene Groei

MIEK-handleiding 2025

Leeswijzer

Voor u ligt de handleiding van het Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK). Deze handleiding bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Wat is het MIEK? Hierin wordt de visie, scope en ontwikkelrichting van het MIEK toegelicht. Ook komen de organisatie en borging van het MIEK aan de orde.
2. Handleiding voor het nationaal MIEK (nMIEK). Hierin staat beschreven hoe projecten worden toegelaten tot het nMIEK en wat een nMIEK-status voor projecten betekent.
3. Handleiding voor het provinciaal MIEK (pMIEK). Hierin staat de totstandkoming, het afwegingskader en de doorwerking van het pMIEK beschreven.
4. Bijlages met diverse onderwerpen die gerelateerd zijn aan het MIEK.

Een aantal onderdelen van de MIEK-handleiding zijn vernieuwd ten opzichte van de vorige versie uit 2024. Dit zijn de belangrijkste wijzigingen:

- De visie op het MIEK is herzien, inclusief herziening van de scope van het MIEK in relatie tot puntinfrastructuur;
- Er is een nieuw afwegingskader dat geldt voor zowel het pMIEK als het nMIEK;
- Het nMIEK-selectieproces is aangepast naar aanleiding van het nieuwe afwegingskader;
- De systeemroute voor het aandragen van projecten naar het nMIEK is nader gedefinieerd;
- Het pMIEK-proces is herzien, waarvoor in juni 2024 een nieuwe pMIEK-handleiding is vastgesteld;
- Een monitoringsaanpak voor energieprojecten is opgezet door het Ministerie van Klimaat & Groene Groei (KGG), welke ook geldt voor nMIEK-projecten;

Op 20 maart 2025 is de MIEK-handleiding 2025 vastgesteld in de stuurgroep MIEK.

Inhoudsopgave

1.	Wat is het MIEK?	6
1.1	De MIEK Visie	7
1.2	Organisatie en borging van het MIEK	10
2.	Handleiding nationaal MIEK	12
2.1	Projectontwikkeling via het nMIEK	13
2.2	Routes naar het nMIEK	14
2.3	Selecteren van nMIEK-projecten	15
2.4	Waarde en doorwerking van nMIEK-status	21
2.5	Monitoring	22
3	Handleiding provinciaal MIEK	23
3.1	Over het pMIEK	27
3.2	Totstandkoming pMIEK	35
3.3	Afwegingskader pMIEK	41
3.4	Doorwerking van pMIEK	49
3.5	Bijlages	55
	Bijlage 1: Het MIEK binnen het bredere energiedomein	64
	Bijlage 2: Organisatie van het nMIEK	67
	Bijlage 3: Projectfiche voor het aandragen van projecten bij het nMIEK	69

1. Wat is het MIEK?

1.1 De MIEK Visie

1.1.1 Introductie

Nederland werkt aan een toekomst met duurzame energie, onder andere voor de industrie, gebouwde omgeving en mobiliteit. Hiervoor maken we steeds meer gebruik van duurzame energiebronnen, zoals zonne- en windenergie en is opslag daarvan nodig. Ook gebruiken we waterstof in plaats van aardgas. Onze energie-infrastructuur moet hiervoor worden uitgebreid en omgebouwd. Deze transitie is zeer complex, vanwege toekomstige onzekerheden en schaarste in tijd, ruimte, capaciteit en middelen. Om ervoor te zorgen dat de juiste infrastructuur tijdig is aangelegd, werkt de overheid samen met netbedrijven en het bedrijfsleven in het Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK). Voor benodigde infrastructuur die in 2035 klaar moet zijn, moeten nu besluiten genomen worden. Daarom pakt het kabinet, samen met partners, hierop stevig de regie om dit te realiseren.

We starten energie-infrastructuurprojecten tijdig door zo vroeg mogelijk de benodigde infrastructuur te agenderen, te plannen (programmeren) en projecten te selecteren. En wat we in het MIEK kiezen, krijgt de aandacht die nodig is voor een vlotte realisatie. De keuzes voor projecten worden gemaakt vanuit een integrale blik op het energiesysteem van de toekomst en in brede afstemming met belanghebbenden. Een MIEK-project kan dus rekenen op inzet van de betrokken partijen om te zorgen voor tijdige realisatie. Ook wordt gekeken naar verschillende maatregelen die helpen om deze belangrijke energie-infrastructuurprojecten op tijd te realiseren.

Het MIEK is een programma dat continu in ontwikkeling is door voortschrijdend inzicht, door veranderde omstandigheden en door beleidsontwikkelingen die daarop volgen. Zo zijn inmiddels beleid en programma's ontwikkeld die een wisselwerking hebben met het MIEK. Denk hierbij aan het

Nationaal Plan Energiesysteem (NPE), het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH), het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) en het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI): in Bijlage 1 wordt ook nader toegelicht hoe het MIEK past binnen het bredere energiedomein. De MIEK Visie is dan ook bedoeld om duidelijkheid te geven over nut en noodzaak van het MIEK, de doelen die we ermee nastreven, de scope van het MIEK en over de richting waarin het MIEK zich dient te ontwikkelen.

1.1.2 Nut en noodzaak van het MIEK

Via het MIEK neemt de overheid, in afstemming met samenwerkingspartners, het voortouw in de energietransitie voor wat betreft energie-infrastructuur. Er is een aantal redenen waarom regie op energie-infrastructuur door de overheid nodig is:

- a. Coördinatiefalen: partijen die nodig zijn voor een succesvolle realisatie van een project vinden elkaar niet (tijdig) of stemmen niet goed met elkaar af. Voorbeelden hiervan zijn:
 1. Het 'kip-ei-probleem': de energie vragende partij wacht met verduurzaming totdat er infrastructuur is, terwijl het netbedrijf wacht met het aanleggen totdat er een duidelijke vraag is.
 2. Te laat beginnen: de vertaling van een maatschappelijke vraag naar energie-infrastructuur komt niet op tijd, waardoor deze infrastructuur mogelijk te laat klaar is en het maatschappelijke doel niet tijdig van energie kan worden voorzien.
 3. Nieuwe samenwerkingsvormen: de energietransitie vraagt om projecten die nog niet eerder ontwikkeld zijn, waardoor het opzetten van nieuwe vormen van samenwerking nodig is.
- b. Maatschappelijke afweging: in de afweging van welke projecten er moeten komen, wordt niet standaard met alle relevante effecten (bijvoorbeeld knelpunten buiten het energiedomein) of modaliteiten (andere energie(dragers))

rekening gehouden. Ook kunnen op projectniveau maatschappelijke doelen met elkaar botsen. Regie is nodig om keuzes te maken in welke projecten wenselijk en/of noodzakelijk zijn en welke niet.

- c. Verdeling van schaarse middelen: schaarste op het gebied van uitvoeringscapaciteit, ruimte en financiën kan om sturing van de overheid vragen voor welk project en wanneer beperkte middelen worden ingezet.

De meerwaarde van het MIEK zit in onderstaande aspecten:

- a. Het programmeren van benodigde energie-infrastructuur ten behoeve van een tijdige realisatie.
- b. Selecteren van projecten waarop het Rijk (bij het nMIEK) en de provincie (bij het pMIEK) regie voert, samen met andere betrokken stakeholders.
- c. Relatief prioriteren van projecten in de investeringsprogramma's (IP's) van de elektriciteitsnetbeheerders.
- d. Sturen op welke energiemodaliteit het meest wenselijk is voor een maatschappelijk doel.
- e. Wegnemen van onzekerheid over het maatschappelijk belang van een project door deze op te nemen in het MIEK.
- f. Adresseren en zoveel mogelijk wegnemen van knelpunten in de realisatie van MIEK-projecten door het inzetten van specifiek instrumentarium.
- g. Monitoring van voortgang van projecten en, waar nodig, bijsturen in de uitvoering.

1.1.3 Doelen van het MIEK

Voor het MIEK zijn verschillende doelen geïdentificeerd. Enerzijds willen we met het MIEK voor de lange termijn en goed onderbouwd aangeven welke energie-infrastructuur noodzakelijk is voor een welvarend Nederland. Anderzijds is het MIEK ook een transparant proces om de benodigde projecten te selecteren en de uitvoering van die projecten mogelijk te maken en deze te realiseren.

Voor het MIEK zijn onderstaande (geactualiseerde) doelen te onderscheiden:

Strategisch doel:

Het duurzame energiesysteem van de toekomst tijdig mogelijk maken door samen met partners regie te nemen op de realisatie van energie-infrastructuur van maatschappelijk belang.

Om uitvoering te geven aan dit strategische doel zijn onderstaande subdoelen geformuleerd:

Programmeren: Het inzicht krijgen in en tijdig agenderen van de toekomstige duurzame energie-infrastructuur van maatschappelijk belang en, middels monitoring, bijsturen op de programmering.

Selecteren: Het kiezen van die duurzame energie-infrastructuurprojecten die van groot maatschappelijk belang zijn voor Nederland, en deze projecten voorrang geven in de uitvoering.

Realiseren: Geselecteerde projecten zo tijdig mogelijk tot stand brengen door het geven van extra steun en sturing aan deze projecten en/of het wegnemen of verminderen van knelpunten.

Deze subdoelen worden in onderstaande alinea's nader toegelicht.

Programmeren

Met het programmeren van projecten wordt bedoeld het agenderen en plannen van en tijdig starten met energie-infrastructuurprojecten over een langere tijdshorizon, waarbij rekening gehouden wordt met de onderlinge samenhang en de ruimtelijke afweging. Het gaat dan om projecten die nog niet zijn opgenomen in bestaande plannen (bijvoorbeeld investeringsplannen netbeheerders) en/of waarbij nog niet is begonnen met de voorbereiding. Voor deze projecten is het vaststellen van nut en noodzaak een essentiële stap. Via het MIEK kunnen deze projecten ver vooruit geprogrammeerd

worden (2030-2050), bijvoorbeeld door betere vraagarticulatie bij industrieclusters, gebouwde omgeving, landbouw en mobiliteit. Vanaf 2025 wordt dit ook ondersteund door een aanpak die meer gebaseerd is op inzicht in het toekomstige energiesysteem en daarvoor ontwikkeld beleid.

Selecteren

Met het selecteren van projecten wordt bedoeld dat het MIEK projecten kiest op basis van het afwegingskader MIEK. De geselecteerde projecten krijgen extra steun en sturing. Door schaarste (b.v. in capaciteit, ruimte, geld) worden die projecten geselecteerd die het grootste gewenste effect hebben. Door toepassing van het MIEK-afwegingskader worden projecten geselecteerd op basis van maatschappelijk belang, ruimtelijke inpassing, energiesysteem, schaalniveau en urgentie. Ook wordt erop gelet of er sprake is van een hulpvraag en of er passend instrumentarium ingezet kan worden.

Realiseren

Met het realiseren van MIEK-projecten wordt bedoeld het zo tijdig mogelijk realiseren, c.q. vertraging voorkomen, van geselecteerde projecten door het wegnemen van belemmeringen op het gebied van wet- en regelgeving, technische mogelijkheden, ruimtelijke aspecten en/of financiële instrumenten. Daarnaast kunnen overheden die te maken hebben met een tekort aan capaciteit in aanmerking komen voor een pool van experts (via RVO) die helpen bij het verlenen van vergunningen, de aankoop van gronden, participatietrajecten of andere stappen. In aanvulling daarop wordt gekeken naar aanpassingen in wet- en regelgeving voor het sneller doorlopen van procedures en verlenen van vergunningen voor de energietransitie. Deze versnellingsmaatregelen kunnen dan zowel ten goede komen

aan MIEK-projecten als aan andere energie-infrastructuurprojecten. Ook helpt het MIEK in de vroege fasen van projecten door onderzoek en project startup. Tenslotte monitoren we actief de voortgang van projecten, bekijken we waar interventies gewenst zijn en bieden we de helpende hand waar nodig.

1.1.4 Scope van het MIEK

Binnen de scope van het MIEK vallen alle in het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) benoemde sectoren: industrie, gebouwde omgeving, mobiliteit en landbouw. Het NPE stuurt actief op de ontwikkeling van vier energieketens: elektriciteit, waterstof, koolstof en warmte. De ontwikkeling van die energieketens vereist modaliteit-specifieke infrastructuur. Het MIEK richt zich primair op de transportverbindingen tussen vraag naar en aanbod van de modaliteiten elektriciteit, warmte, CO₂ en waterstof.

Naast de primaire focus op lijninfrastructuur kan ook puntinfrastructuur voor opslag, conversie en regelbaar vermogen worden aangedragen voor het verkrijgen van een MIEK-status. Voorwaarde hiervoor is dat uit de integrale systeemanalyse van de netbeheerders blijkt dat die puntinfrastructuur aantoonbaar systeem helpend of infrastructuur besparend is. Daarnaast heeft opname in het MIEK alleen meerwaarde als het MIEK (een koppeling met) instrumentarium heeft dat de ontwikkeling van de puntinfrastructuur wezenlijk kan versnellen.¹

De aanpak voor de integrale systeemanalyse wordt in 2025 verder ontwikkeld. Daarnaast wordt in 2025 in kaart gebracht welk instrumentarium vanuit het MIEK ingezet kan worden voor puntinfrastructuur. Beoordelen van puntinfrastructuur voor nMIEK zal daarom pas in 2026 worden gedaan.

¹ In hoofdstuk 2 wordt nader toegelicht hoe puntinfrastructuur kan worden aangedragen bij het nMIEK. Voor het pMIEK zal dit in een nieuwe handleiding worden geadresseerd.

1.1.5 Reflectie op het MIEK

In de afgelopen jaren is veel inzet gepleegd op het ontwikkelen van een transparant proces voor het MIEK. Met behulp van de Cluster Energie Strategieën (CES'en) en provinciale MIEK's (pMIEK's) is een beter beeld ontstaan van de benodigde energie-infrastructuur. Er is vastgelegd dat elektriciteitsprojecten met een MIEK-status meer prioriteit krijgen in de investeringsplannen van de netbeheerders. Ook zijn er diverse knelpunten geïdentificeerd voor de realisatie van projecten waarvoor gezocht is naar mogelijkheden om deze weg te nemen. Dit betreft oplossingen op het gebied van wet- en regelgeving, technische mogelijkheden, ruimtelijke aspecten en/of financiële instrumenten. Daarnaast is gewerkt aan de ontwikkeling van een systeemroute, om op basis van integrale analyse tijdig de juiste energie-infrastructuur te plannen die volgt uit (lange termijn) beleid en programma's, zoals klimaatdoelstelling of NPE, PEH, LAN of NPVI te verankeren in het MIEK-proces.

Het wegnemen van knelpunten die zich voordoen bij realisatie van projecten zal door het MIEK blijvend worden gedaan. Dit is vaak niet alleen inzetbaar voor projecten met een MIEK-status, maar ook voor andere energie-infrastructuurprojecten. Voor de toekomst zit aanvullende meerwaarde vooral in de prioriterende werking van het MIEK en in de vroege, verkennende fases van projecten. De prioriterende werking van het MIEK is vooral zinvol als niet te veel concrete projecten worden opgenomen; als je teveel prioriteiten kiest is er geen onderscheid meer (zoals is aangegeven bij de evaluatie van de prioritering van MIEK-projecten in de IP's). De programmerende waarde van het MIEK zit vooral in het feit dat het met een multimodale blik en voor de lange termijn een maatschappelijke afweging kan maken over welke projecten nodig

zijn en eerder te kunnen beginnen met deze projecten. Daarnaast zit de meerwaarde van verder vooruit programmeren in de vroege fase ontwikkeling van projecten, bijvoorbeeld voordat een project een Rijksprojectprocedure (RPP) wordt.

1.1.6 Ontwikkelrichting van het MIEK

De ervaringen van afgelopen jaren laten zien dat de toekomstige meerwaarde van het MIEK vooral zit in het tijdig programmeren van projecten. Ook is duidelijk geworden dat hierbij een integrale blik op diverse modaliteiten (intermodaal) noodzakelijk is. Hierdoor kunnen beter onderbouwde en intermodale keuzes gemaakt worden voor het energiesysteem van de toekomst, zoals voorzien in het NPE en het PEH. Het is daarbij goed om het MIEK te richten op de typische transitieprojecten, dus die projecten die een grotere onzekerheid hebben vanwege de niet uitontwikkelde (markt)condities. Daarmee wordt gewerkt aan het wegnemen van onzekerheden van projecten die lange aanlooptijden hebben en kan bereikt worden dat energie-infrastructuur van maatschappelijk belang tijdig geagendeerd wordt.

Om invulling te geven aan dit verder vooruit en intermodaal programmeren, zal het MIEK zich in toenemende mate richten op de nieuwe systeemroute, die vanaf 2025 gereed is. Deze is veelal gebaseerd op nationaal beleid, zoals het NPE en het PEH, waardoor de vertaling gemaakt wordt van dit nationale beleid naar concrete energie-infrastructuurprojecten en de benodigde ruimtelijke ontwikkelingen daarvoor. Hierdoor kan ook rekening gehouden worden met nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld de opkomst van groene industrie. Het volgen van de systeemroute kan een verschuiving betekenen van het ontwikkelen van energie-infrastructuur op basis van vraagarticulatie (vanuit CES'en en pMIEK's) naar een meer aanbod gedreven

ontwikkeling. Dit vraagt wel om politieke keuzes, want er zijn kosten aan verbonden die voor de baten uitgaan en energievragers krijgen mogelijk niet waar ze om vragen.

Naast aandacht voor programmeren is ook blijvende aandacht nodig voor de realisatie van projecten. Het MIEK wil daarbij meer gaan inzetten op projecten die verder in de toekomst liggen, bijvoorbeeld vanaf 2040 en verder en dus nog eerder beginnen met (de voorbereiding van) projecten. Het MIEK helpt dan om bij alle sectoren met energie-infrastructuur in een vroege fase steun en sturing te geven op de projecten. Daartoe kan gedacht worden aan het inrichten van een projectstructuur (projectorganisatie) zodra een project een MIEK-status krijgt. Daarmee neemt een intern MIEK-projectteam de regie in handen om samen met partijen verbonden aan het MIEK een project vlot te trekken en/of uit te voeren.

Wat betreft het instrumentarium van het MIEK zullen alle sturingsopties, ondersteuningsopties en interventies die MIEK partners hebben in kaart worden gebracht, zowel bestaand als toekomstig instrumentarium. Naar verwachting is een eerste versie van dit overzicht in juni 2025 gereed, en zal dit daarna regelmatig geactualiseerd worden. Met deze "MIEK Menukaart" kan er doelgerichter gewerkt worden aan het sneller realiseren van de uitdagende MIEK projecten. Overigens kunnen andere energie-infrastructuurprojecten soms ook gebaat zijn bij het instrumentarium. Tot slot staat de nationale overheid ook aan de lat voor implementatie van internationale richtlijnen of Europese projecten, bijvoorbeeld "projects of common interest". Wanneer dit zich voordoet zal een afweging worden gemaakt of het MIEK hierin een rol moet pakken en of hiervoor instrumentarium moet worden ontwikkeld.

Geconcludeerd kan worden dat de energietransitie een zeer complexe ontwikkeling is, waarin steeds bijgesteld moet worden. Dit vraagt ook om een constante bijstelling van de MIEK-werkwijze. Maar de hoofdgedachte van het MIEK blijft hierbij overeind, en dat betreft het duurzame energiesysteem van de toekomst tijdig mogelijk maken door samen met partners regie te nemen op de realisatie van energie-infrastructuur van maatschappelijk belang.

1.2 Organisatie en borging van het MIEK

1.2.1 Organisatie van het pMIEK

Het vaststellen van de pMIEK's gebeurt in elke provincie door het College van Gedeputeerde Staten, na advisering van de energyboards. Het is geadviseerd aan de pMIEK-

werkorganisaties om gemeentes tijdig te betrekken, goede samenwerking met regionale en landelijke netbeheerders te organiseren en met een integrale blik naar energie-infrastructuur te kijken.

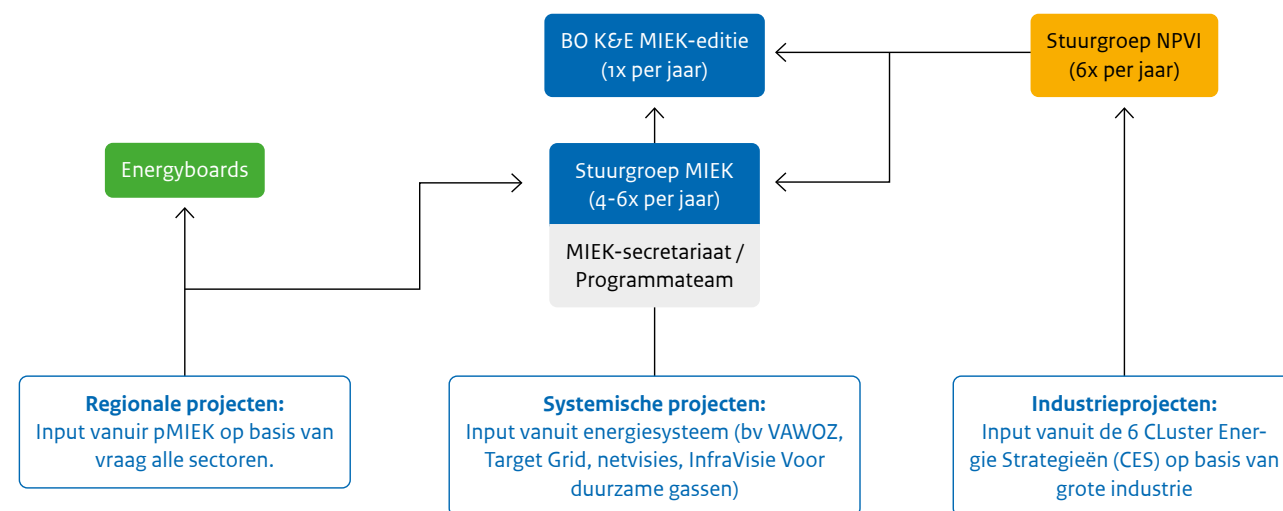
Het opstellen van een pMIEK zal in elke provincie hierdoor op een net iets andere manier verlopen, ook doordat de context per provincie anders is.

Hoofdstuk 3 gaat nader in op de totstandkoming en werking van het pMIEK.

1.2.2 Organisatie van het nMIEK

De Minister van Klimaat en Groene Groei besluit na afstemming met de partners van het nMIEK in het Bestuurlijk Overleg K&E (MIEK-editie) welke projecten worden toegelaten.

De governance van het nMIEK is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1. Illustratie van de organisatie van het nMIEK.

In bijlage 2 wordt nader ingegaan op de rollen van het Bestuurlijk Overleg MIEK (BO K&E MIEK), Stuurgroep MIEK, MIEK-Programmateam en gebiedsgericht werken.

1.2.3 Borging van het MIEK

Sinds april 2023 is in de 'Regeling investeringsplan en kwaliteit elektriciteit en gas', die valt onder de Elektriciteitswet, opgenomen dat via het MIEK getoetste en geselecteerde projecten in de investeringsplannen van netbeheerders opgenomen dienen te worden. Deze bepaling is ook opgenomen in het wetsvoorstel van de Energiewet. Dit geldt voor zowel nationale als provinciale MIEK-projecten. Deze bijzondere positie van MIEK-projecten in het investeringsplan vereist een objectieve, transparante en navolgbare wijze van selectie. Om dit bestaande proces te formaliseren, is in de Samenwerkingsovereenkomst MIEK op hoofdlijnen vastgelegd op welke wijze de partijen die betrokken zijn bij het MIEK samenwerken. In de samenwerkingsovereenkomst committeren partners van het MIEK zich aan de MIEK-processen die in meer detail staan beschreven in deze MIEK-handleiding. Die samenwerkingsovereenkomst is [hier](#) te vinden.

2. Handleiding nationaal MIEK

2.1 Projectontwikkeling via het nMIEK

De ontwikkeling van energie-infrastructuur is een proces van meerdere jaren. Van idee tot realisatie dienen diverse stappen te worden doorlopen om tot een succesvol project te komen. Het realiseren van energie-infrastructuurprojecten is maatwerk. Niet elk project doorloopt exact dezelfde stappen. De uitwerking verschilt per energiemodaliteit, orde-grootte van project en welke partijen betrokken zijn. In elk van deze stappen kan een project een relatie hebben tot het nMIEK. Het nMIEK hanteert de volgende stappen voor projectontwikkeling:

- **Routes.** Een eerste idee voor energie-infrastructuur wordt vertaald naar een concept energie-infrastructuurproject.
- **Selectie nMIEK-projecten.** Proces waarin met behulp van de criteria van het MIEK-afwegingskader aangedragen projecten op MIEK-waardigheid worden getoetst.
- **Onderzoek.** Als MIEK-waardigheid of projectscope nog onduidelijk is, wordt in een MIEK-onderzoek specifieke zaken nader uitgezocht voor een project.
- **Verkenning.** Ontwikkelen van een project om te komen tot besluitvorming over het voorkeursalternatief of een voorkeursbeslissing.
- **Concretisering.** Uitvoeren van activiteiten om te komen tot een project- en/of investeringsbesluit.
- **Realisatie.** Start bouw van het project en overige activiteiten die hierbij horen.

Deze aanpak voor het nMIEK sluit aan bij het Beleidskompas², de centrale werkwijze voor het maken van beleid bij de Rijksoverheid. Het werken met een gefaseerde aanpak draagt bij aan een transparante en zorgvuldige werkwijze. Ook geeft het de mogelijkheid om bij te sturen op projectontwikkeling, indien nodig en gewenst. Ten slotte zorgt het ervoor dat per fase de betrokkenheid van relevante belanghebbenden is geborgd. In de hoofdstukken hieronder wordt nader stil gestaan bij stappen van projectontwikkeling.

Figuur 2. Illustratie van projectontwikkeling via het nMIEK.

² Zie: <https://www.kcbr.nl/beleid-en-regelgeving-ontwikkelen/beleidskompas>

2.2 Routes naar het nMIEK

Het aanleveren van projecten naar het nMIEK gaat via vaste routes. Het gebruik van deze routes zorgt ervoor dat:

- Er integrale samenwerking en analyse heeft plaatsgevonden in het projectontwerp tussen de vragende partijen, netbeheerders en overheden;
- Er interactie heeft plaatsgevonden tussen (het ophalen van) bottom-up initiatieven en het top-down sturen op maatschappelijke doelstellingen;
- Tijdslijnen van verschillende organisaties naast elkaar zijn gelegd;

In de routes moet een vaste set aan vragen worden beantwoord voordat projecten kunnen worden getoetst in het nMIEK-selectieproces: hiervoor wordt het projectfiche gebruikt. In het projectfiche staat het doel van het project omschreven en de hulpvraag naar het nMIEK. Bijlage 3 bevat het format van het projectfiche.

Er zijn op dit moment drie routes voor het aanleveren van projecten naar het nationale MIEK:

1. via de Cluster Energie Strategie (CES)

De Cluster Energie Strategieën (CES) vormen de basis waarop industriële bedrijven, netbedrijven, energieproducenten, overheden en gebiedsbeheerders tijdig besluiten over deze noodzakelijke infrastructuur kunnen nemen, waarbij iedere partij een eigen taak en verantwoordelijkheid kent.

De industrie t.a.v. maatregelen 'binnen de poort', overheden over de ruimtelijke inpassing en vergunningverlening en netbedrijven over de verbindende infrastructuur.

CES'en, en de onderbouwing ervan, bieden een platform om deze besluiten goed op elkaar af te stemmen en waar mogelijk verder naar voren te halen. Ze gaan over de om-, af-, en opbouw van de industrie in het kader van de klimaat- en energietransitie.

De CES staat uitgebreid beschreven in de MIEK-handleiding van 2024³. In 2024 zijn de CES'en 3.0 opgeleverd. In 2025 wordt het CES proces worden geëvalueerd.

2. via het pMIEK

Provincies, gemeenten en netbedrijven stellen gezamenlijk (eventueel met andere stakeholders) in elke provincie een pMIEK op. In hoofdstuk 3 'Handleiding provinciaal MIEK' staat meer toelichting op dit proces.

Begin 2025 zijn de pMIEK's 2.0 opgeleverd. Provincies kunnen op basis van de pMIEK's 2.0 besluiten om projecten voor het nMIEK aan te dragen, als zij achten dat er projecten vragen om nationale regie in plaats van provinciale regie. Het aandragen van projecten vanuit de pMIEK kan met het projectfiche. De deadline hiervoor is 31 maart 2025. De projecten worden vervolgens in het nMIEK-selectieproces beoordeeld (zie hoofdstuk 2.3.)

3. via de systeemroute

MIEK-systeemprojecten zijn infrastructuurprojecten waarvan nut en noodzaak niet rechtstreeks kan worden vastgesteld via CES of pMIEK, maar die wel van belang zijn voor het beoogde duurzame energiesysteem van de toekomst zoals beschreven in beleidsinstrumenten als NPE⁴, PEH⁵, en WIN⁶. De systeemroute is dé manier om klimaat- en energiebeleid in samenwerking met netwerkbedrijven om te zetten naar concrete infrastructuurprojecten voor elektriciteit, waterstof, CO₂ en warmte. Waar het PEH zich richt op het anticiperen op de ruimtebehoefte van en ruimtelijke kaders waarbinnen duurzame energie infrastructuurprojecten plaats kunnen vinden, voert het MIEK regie om te zorgen dat het project plaatsvindt.

Net als bij de CES- en pMIEK-routes, ligt aan de basis van de systeemroute een systeemanalyse gevolgd door een infrastructuuranalyse. De CES kijkt op basis van haar systeemanalyse naar de infrastructuurbehoefte van de industrie, pMIEK doet dit o.a. voor de vraagsectoren mobiliteit, gebouwde omgeving, landbouw en decentrale industrie via de pCES⁷. Bij de systeemanalyse voor de systeemroute wordt integraal en multimodaal naar het energiesysteem gekeken. Vanwege de vereiste kennis van de infrastructuur en de wisselwerking in het systeem, kan de systeemanalyse het beste door netbeheerders worden gedaan in samenspraak met KGG en waar nodig derde partijen. Netbeheerders gebruiken hiervoor I13050 en ontwikkelen de VIS⁸, waarmee ze gezamenlijk beogen beslissers te helpen bij het onderbouwd

³ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/02/09/handleiding-en-samenwerkingsovereenkomst-miek>

⁴ Nationaal Plan Energiesysteem

⁵ Programma Energie Hoofdstructuur

⁶ Windenergie Infrastructuurplan Noordzee

⁷ Provinciale CES

⁸ Voortschrijdende Integrale Systeemschets

nemen van tijdige beslissingen over grote investeringen. De rol van netbeheerders is adviserend, door de belangrijke keuzes en bijbehorende consequenties en risico's inzichtelijk te maken met een onderbouwd advies. De systeemanalyse richting het MIEK is, zoals bij de II3050-VIS, gestoeld op:

1. Een integrale en multimodale set aan scenario's die expliciet vertrekt vanuit een maatschappelijke klimaatdoelstelling (bijvoorbeeld net-zero in 2050);
2. Een geïntegreerde regionalisatie van deze scenario's. Dat wil zeggen dat locaties van verschillende onderdelen van het energiesysteem integraal zijn afgestemd als gezamenlijk vertrekpunt;
3. Een integraal vastgesteld portfolio van flexibiliteitsmiddelen in het energiesysteem; locaties, capaciteit en inzet zijn vastgesteld om alle energiedragers te kunnen balanceren als gezamenlijk vertrekpunt.

Bovenstaande geldt voor alle infrastructuur vanuit een systeemanalyse. Echter, voor niet-gereguleerde infrastructuur liggen de rollen en verantwoordelijkheden in de projectontwikkeling en uitvoering minder duidelijk vast. Belangrijke uitkomst van de systeemanalyse is het inzichtelijk maken van systeemkeuzes en daaraan verbonden consequenties. Deze keuzes kunnen maatschappelijk of net-technisch van aard zijn.

Vanwege de criteria die gesteld worden aan de systeem- en infrastructuuranalyse voor de systeemroute is daar de verwachting dat KGG en netbeheerders veelal gezamenlijk op zullen trekken. Puntinfrastructuur voor opslag, conversie en regelbaar vermogen kan alleen via de systeemroute worden aangedragen en dus niet via de pMIEK- of CES-routes. Dit vanwege de voorwaarde dat uit integrale systeemanalyse dient te blijken dat de puntinfrastructuur aantoonbaar systeem helpend of infrastructuur besparend is.

Voor de CES- en pMIEK-routes bestaan uitgebreide handleidingen die ervoor zorgen dat vraagsectoren hun bottom-up infrastructuurbehoefte voldoende onderbouwen en specificeren. Nadat de gezamenlijke aanpak van netbeheerders en KGG voor een systeemanalyse voldoende is ontwikkeld, zal ook voor de systeemroute zo'n handleiding vastgesteld worden.

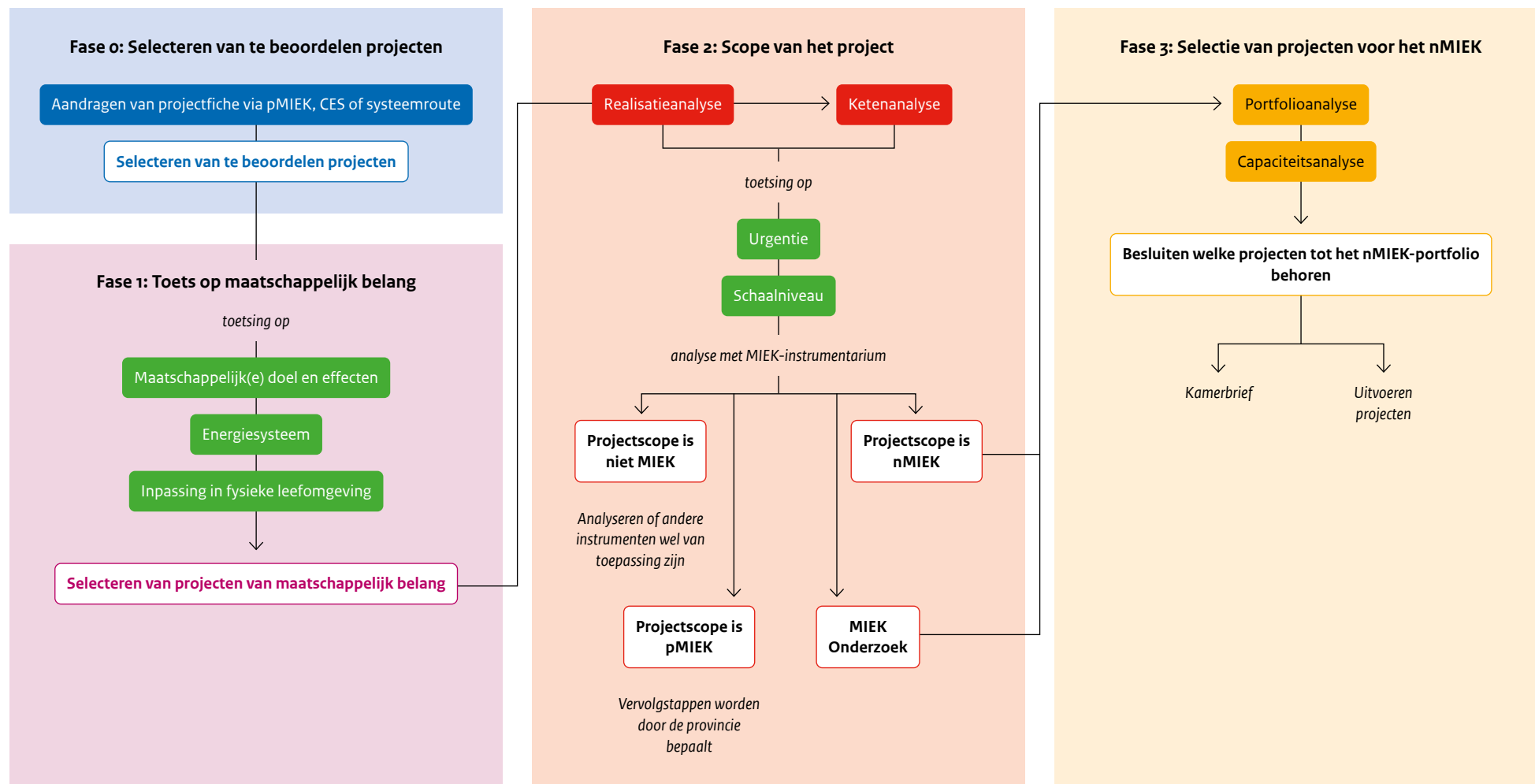
2.3 Selecteren van nMIEK-projecten

Bij het selecteren van nMIEK-projecten wordt gebruik gemaakt van het MIEK-afwegingskader. Dit kader is in 2024 vernieuwd en is een belangrijk hulpmiddel voor het selecteren van projecten voor het nMIEK en het pMIEK..

Het bepalen of een project een nMIEK-status krijgt, gebeurt vervolgens in vier fases:

- Fase 0: Selecteren van de te beoordelen projecten
- Fase 1: Toets op maatschappelijk belang
- Fase 2: Scope van het project, waarin wordt bepaald of het project nu steun en sturing met een MIEK-status nodig heeft en wat voor type ondersteuning dit is
- Fase 3: Selecteren van project voor het nMIEK.

De vragen uit het afwegingskader zullen in de verschillende fases (zie hoofdstukken 2.3.1 t/m 2.3.4.) nader worden toegelicht.

Figuur 3. Illustratie van de vier fases van het nMIEK-selectieproces.

In elke fase vindt er besluitvorming plaats:

Fase	Besluit	Wie	Wanneer
Fase 0	Vaststellen welke projecten worden beoordeeld	Stuurgroep MIEK	24 april 2025
Fase 1	Selecteren van projecten van groot maatschappelijk belang	Stuurgroep MIEK	19 juni 2025
Fase 2	Bepalen van projectscope per project	Stuurgroep MIEK	25 september 2025
Fase 3	Advies opstellen over nieuw van op te nemen nMIEK-projecten	Stuurgroep MIEK	30 oktober 2025
Fase 3	Besluiten welke projecten tot het nMIEK behoren op basis van het advies van de stuurgroep MIEK	Minister van KGG na overleg met BO K&E MIEK	26 november 2025

De analyses voortkomend uit fase 1 t/m 3 vormen samen de inhoud van de projectbeoordeling. In de projectbeoordeling, welke adviserend is voor besluitvorming van de stuurgroep MIEK en BO K&E MIEK aan het einde van fase 3, moet het volgende duidelijk zijn:

- Onderbouwing van het maatschappelijk belang van het project (komend uit analyse van fase 1)
- Onderbouwing van de scope van het project en benodigde steun voor het project (komend uit analyse van fase 2)
- Onderbouwing van steun en sturing die wordt gegeven met nMIEK-status, inclusief planning en rolverdeling (komend uit analyse van fase 3)

"Na elke fase zal contact op worden genomen met de aandragers van het project om de uitkomsten van de besluitvorming en, indien van toepassing, de vervolgstappen te delen."

2.3.1 Fase 0: Selecteren van te beoordelen projecten

Fase 0 is de periode tussen het aanleveren van de projectinformatie en de besluitvorming over welke projecten worden behandeld in het nMIEK-selectieproces. Via de eerdergenoemde routes (zie hoofdstuk 2.2.) en met een projectfiche (zie bijlage 3) worden projecten aangedragen bij het nMIEK. Hiervoor gelden de volgende stappen en data:

31 maart	Deadline voor het aanleveren projectfiches bij MIEK@minezk.nl
1 – 8 april	Uitvraag om opheldering bij projectindieners door MIEK-secretariaat indien nodig
8 april	Projectfiches zijn definitief
24 april	Stuurgroep MIEK stelt de te beoordelen projecten vast

De Stuurgroep MIEK kan op basis van de volgende redenen bepalen om projecten niet te beoordelen in fase 1:

1. Het projectfiche is niet aangedragen via een van de gedefinieerde routes naar het nMIEK (zie 2.2.).
2. Het projectfiche is onvolledig ingevuld.
3. Het projectfiche is volledig ingevuld, maar van onvoldoende kwaliteit om een goede beoordeling te kunnen doen.
4. Het project is al eerder beoordeeld voor het nMIEK en er is geen aannemelijke reden om een eerder (negatief) oordeel over een nMIEK-status te herzien.
5. Het project is geen energie-infrastructuurproject zoals gedefinieerd in de MIEK-handleiding 2025 (zie hoofdstuk 1.1.4.).

2.3.2 Fase 1. Toets op maatschappelijk belang

In fase 1 worden projecten getoetst op maatschappelijk belang. Dit gebeurt aan de hand van de onderstaande vragen, welke samen het MIEK-afwegingskader vormen.

Vraag 1. Aan welke maatschappelijke doelen levert het project een directe bijdrage?

Energie-infrastructuur wordt aangelegd om maatschappelijke doelen te behalen. Deze doelen zijn divers en leveren ook verschillende maatschappelijke effecten op. In de onderstaande tabel worden de maatschappelijke doelen die van toepassing zijn en wie deze toetsing uitvoert beschreven. Een project kan aan één of meerdere doelen een bijdrage leveren.

Vraag 2. Wat zijn de belangrijkste positieve en negatieve neveneffecten die het project teweegbrengt?

Het project kan naast het faciliteren van het maatschappelijke doel ook (on)bedoelde neveneffecten hebben. Deze kunnen zowel positief als negatief zijn. Deze neveneffecten zijn niet het directe doel van het project, maar zijn indirecte effecten die het project kan teweegbrengen. Denk hierbij ook aan effecten die buiten het projectgebied plaatsvinden.

Onderstaande thema's kunnen van toepassing zijn:

- subjectief welzijn;
- gezondheid;
- consumptie en inkomen;
- onderwijs en opleiding;
- ruimtelijke samenhang en -kwaliteit;

- economisch kapitaal;
- natuurlijk kapitaal;
- sociaal kapitaal.

In de beantwoording van de vraag voor een project wordt een selectie van de belangrijkste neveneffecten gemaakt. Deze selectie kan per project anders zijn. In de keuze van de belangrijkste neveneffecten kan bijvoorbeeld rekening gehouden worden met:

- Zijn er onomkeerbare (lange termijn) effecten?
- Zijn er wettelijke, natuurlijke of sociale grenzen waar het project tegenaan loopt?
- Zijn er knelpunten om effecten inzichtelijk van te krijgen en die te adresseren in de verdere uitwerking van het project?

Het in kaart brengen van en toetsen op neveneffecten wordt uitgevoerd door het Ministerie van Klimaat en Groene Groei, mogelijk in afstemming met andere ministeries.

Vraag 3. Als de realisatie van een project niet op tijd is, wat zijn dan de negatieve maatschappelijke effecten?

Voor de beantwoording van deze vraag moeten de maatschappelijke gevolgen in kaart worden gebracht indien energie-infrastructuur te laat wordt aangelegd voor het beoogde doel. De negatieve effecten kunnen betrekking hebben op het maatschappelijke doel, maar kunnen ook te maken hebben met de neveneffecten. De beantwoording van deze vraag wordt meegenomen door dezelfde organisaties genoemd bij vraag 1.

Vraag 4. Past het project in de ontwikkelpaden voor het nationale energiesysteem van de toekomst?

Het is wenselijk om inzichtelijk te krijgen of het project past binnen de beoogde visie op de ontwikkeling van het energiesysteem en de mogelijke ontwikkelpaden daarnaartoe.

Maatschappelijk doel	Omschrijving	Wie voert toetsing uit?
Basisbehoeftes	Uitbreiding van basisbehoeftes, bijvoorbeeld voor warmtevoorziening en woonbehoefte	Ministerie van Klimaat en Groene Groei Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Mobiliteit	Voldoende beschikbaarheid van elektriciteit en andere energiedragers voor mobiliteit, om uitval van het vervoer van personen en goederen te voorkomen en de (autonome) ontwikkelingen in de transitie naar duurzame mobiliteit te ondersteunen.	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Klimaatwinst	Faciliteert het project emissiereductie?	Ministerie van Klimaat en Groene Groei
Open strategische autonomie	Draagt het project bij aan het vermogen om (als mondiale speler, in samenwerking met internationale partners) op basis van eigen inzichten en keuzes haar publieke belangen te borgen en weerbaar te zijn in een onderling verbonden wereld?	Ministerie van Klimaat en Groene Groei Ministerie van Economische Zaken
Systeemintegratie	Project heeft als primair doel om een bijdrage te leveren aan een betaalbaar, betrouwbaar, duurzaam en veilig energiesysteem	Ministerie van Klimaat en Groene Groei
Verdienvermogen	Versterken van groeisectoren of behouden van vitale bedrijfsactiviteiten ten behoeve van lange termijn economische groei	Ministerie van Klimaat en Groene Groei Ministerie van Economische Zaken

Hier dient te worden gekeken of het project past in de nationale energievisies en ontwikkelpaden:

- Past het project binnen de richting gevende principes, ontwikkelpaden en publieke belangen van het NPE?
- Is de ontwikkeling van het energie-infrastructuur project noodzakelijk of kan het beoogde maatschappelijke doel ook behaald worden via energiebesparing?
- Hoe essentieel is het project voor het ontwikkelen van een energieketen?
- Hoe robuust is de vraag naar energie voor het project?
- Binnen welke ontwikkelpaden binnen de scenario's van de netbeheerders past het project⁹

Het beantwoorden van de eerste vier vragen wordt gedaan door het Ministerie van Klimaat en Groene Groei, waar wenselijk in samenwerking met de netbeheerders. De laatste vraag wordt uitgevoerd door de netbeheerders.

Vraag 5. Past het project in de structurerende keuzes en ontwikkelpaden voor het regionale energiesysteem van de toekomst?

Naast het analyseren of een project past binnen nationaal energiebeleid, is het ook wenselijk om te kijken of een project past in de regionale energievisies en ontwikkelpaden:

- Past het project past het project binnen de gewenste structurerende keuzes en ontwikkelpaden zoals beschreven in de energievisies?¹⁰
- Past het project binnen de relevante (gebiedspecifieke) visies van de netbeheerders en/of is deze complementair daaraan?
- Past het project binnen lokale, gemeentelijke energievisies?
- Past het project binnen overige, relevant geachte sectorale visies (bijvoorbeeld RES, NAL, CES, warmte)?

Het beantwoorden van de vragen wordt uitgevoerd door de ambtelijke organisaties van de energyboards in afstemming met netbeheerders en gemeentes.

Vraag 6. Past het project in nationaal omgevingsbeleid?

Een belangrijk vraagstuk voor de realisatie van een project is de inpassing in de fysieke leefomgeving. Als een project niet strookt met omgevingsbeleid, is dit een signaal dat er ruimtelijke dilemma's spelen, maar niet automatisch reden om een project negatief te beoordelen. Het is wenselijk om voor elk project een check te doen op nationale visies en programma's:

- Past het project binnen de uitgangspunten van nationaal omgevingsbeleid, zoals de (uitvoerings)agenda's van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de (in ontwikkeling zijnde) Nota Ruimte¹¹?
- Past het project binnen de beleidsafspraken zoals omschreven in het Programma Energiehoofdstructuur (PEH)?
- Zijn er (nationale) ruimtelijke knelpunten die de wenselijkheid van het project beïnvloeden?

Het beantwoorden van de vragen wordt gedaan door het Ministerie van Klimaat en Groene Groei en het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

Vraag 7. Past het project in provinciale en gemeentelijke ruimtelijke visies en programma's?

Naast het analyseren of een project past binnen nationale ruimtelijke visies, is het ook wenselijk om een check te doen op decentrale ruimtelijke visies en programma's:

- Past het project in de omgevingsvisies, -verordeningen en -programma's van de provincie en de gemeente?

- Zijn er overige ruimtelijke belemmeringen die vanuit wet- en regelgeving kunnen komen waarmee rekening moet worden gehouden? Denk hierbij aan natuurwet- en regelgeving en andere leefomgevingsaspecten, zoals Werelderfgoed.

Het beantwoorden van de vragen wordt uitgevoerd door de ambtelijke organisaties van de energyboards in afstemming met netbeheerders en gemeentes.

2.3.3 Fase 2. Scope van het project

In fase 2 wordt geanalyseerd wat de scope, tijdlijn en hulpvraag is van het project. Op basis van deze analyse wordt bepaald wat de projectscope is van een project: niet-MIEK, pMIEK of nMIEK. Ook kan het zo zijn dat er nog meer onderzoek nodig is: in dit geval kan de scope nog niet worden bepaald en wordt het project als MIEK-onderzoek gedefinieerd.

Voor de beoordeling van de vragen in fase 2 wordt gebruikt gemaakt van twee ondersteunende analyses:

- Een **realisatieanalyse**, waarin nader wordt gekeken naar de volgende zaken:
 - Welke ontwikkelingen spelen in de regio van de beoogde locatie van het project en hoe beïnvloeden deze de beoogde tijdlijn van het project?
 - Welke initiatieven en/of projecten hebben een (mogelijke) link naar het project en hoe dient daar in de uitwerking van het project rekening mee te worden gehouden?
 - Welke acties en processtappen nodig (op hoofdlijnen) nodig voordat het project in gebruik kan worden genomen?
- Een **ketenanalyse**, waarin nader wordt gekeken naar de volgende zaken:

⁹ Denk aan IP scenario's, de II3050 en/of NBNL scenario's

¹⁰ De Energievisie zal per provincie verschillen. Hierbij is ook de vrijheid per pMIEK-werkorganisatie om nader uit te werken welke criteria het beste toetsen of een project binnen de Energievisie past.

¹¹ Zie contourennotitie Nota Ruimte: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/10/06/contourennotitie-schetst-eerste-richtingen-voor-nieuwe-nota-ruimte>

- Van welke energie-infrastructuurprojecten is het aangedragen project afhankelijk? Behoeft het project hierdoor een scopewijziging? Moet er bestaande infrastructuur aangepast worden om dit project succesvol te maken?
- Van welke overige energie-ontwikkelingen is het aangedragen project afhankelijk en wat zijn de effecten daarvan op het project?
- Wat zijn de relaties en afhankelijkheden tussen de netbedrijven voor het project?
- Met welke andere partijen moet worden samengewerkt om de keten te versterken/systeemeffecten te optimaliseren? Zijn er samenwerkingsmogelijkheden met andere infrastructuurontwikkelingen die synergiën kunnen opleveren?

De realisatieanalyse wordt uitgevoerd door de gebiedsgerichte teams (zie bijlage 2), de ambtelijke organisaties van de energyboards en experts op het gebied van projectplanningen van energie-infrastructuur. De ketenanalyse wordt uitgevoerd door een samenwerking van de netbeheerders en het Ministerie van Klimaat en Groene Groei. Op basis van de realisatie- en ketenanalyse kan een nieuwe tijdlijn worden opgesteld voor het project, welke met de aandragers van het project wordt besproken.

Vervolgens worden de projecten beoordeeld aan de hand van de volgende vragen:

Vraag 8. Heeft het project nu (extra) steun en sturing nodig via een MIEK-status voor tijdige realisatie?

Urgentie focust op de noodzaak om tijdig op een project te sturen, niet of een project als eerste gerealiseerd moet worden. Complexe projecten vragen om vroegtijdige sturing zodat tijdige realisatie kan worden gerealiseerd. Hierdoor kan het in een vroege fase (met verkenningsprojecten) al nodig zijn om

bijvoorbeeld planningen te maken, ruimtelijke processen (parallel) te starten of belangrijke knelpunten te adresseren. Toetsing op urgentie maakt het inzichtelijk of het project nu extra steun nodig heeft. Gezien de huidige schaarste in middelen en capaciteiten voor de energietransitie is het wenselijk om een selectie te maken in de projecten die duidelijk extra steun nodig hebben. Het type steun wat een project krijgt verschilt per fase en per modaliteit.

Bij toetsing op urgentie wordt gekeken naar de volgende deelvragen:

- Is het noodzakelijk dat een project nu een MIEK-status krijgt?
- Heeft het MIEK instrumentarium voor de hulpvraag van het project?

Het beantwoorden van de vragen wordt gedaan door het Ministerie van Klimaat en Groene Groei.

Vraag 9. Is het project nMIEK of pMIEK?

Toetsing op schaalniveau geeft inzicht in welk overheidsorgaan regie voert over het project. Bij nMIEK is dat de Rijksoverheid, bij pMIEK de provincie. Deze kwalificatie gaat over welke partij de regie voert: voor de uitvoering van het project blijft de interactie tussen schaalniveaus wel van belang ongeacht of de Rijksoverheid, de provincie of de gemeente regie over het project heeft.

Om te bepalen of een project nMIEK of pMIEK is, kan worden gekeken naar de volgende aspecten:

1. Vraagarticulatie: wordt de vraag gesteld waar de behoefte naar het project primair vandaan komt?
2. Ruimtelijk schaalniveau: ligt het project ruimtelijk binnen of buiten de grenzen van de provincie, het cluster of internationale grenzen?
3. Instrumentarium: welke partij is verantwoordelijk voor de ruimtelijke inpassing en wie is bevoegd gezag? En welke partij heeft het beste (overige) instrumentarium om tijdige

realisatie van het project te bewerkstelligen?

4. Coördinatiefalen: welke partij kan het beste (mogelijk) coördinatiefalen binnen een project helpen te op te lossen via een regiefunctie?

Aan het einde van fase 2 bepaalt de stuurgroep MIEK wat de projectscope voor een project is. Dit kunnen de volgende opties zijn per project:

- nMIEK, wat betekent dat er MIEK-instrumentarium beschikbaar is voor de hulpvraag en de Rijksoverheid de meeste geschikte partij is om regie over het project te voeren;
- pMIEK, wat betekent dat er MIEK-instrumentarium beschikbaar is voor de hulpvraag en de provincie de meeste geschikte partij is om regie over het project te voeren;
- niet MIEK, wat betekent dat er geen MIEK-instrumentarium beschikbaar is voor de hulpvraag;
- MIEK-onderzoek, wat betekent dat er onzekerheid is over de beschikbaarheid van MIEK-instrumentarium, de hulpvraag van het project of dat nog nieuw instrumentarium moet worden ontwikkeld.

Het beantwoorden van de vragen wordt gedaan door het Ministerie van Klimaat en Groene Groei, IPO, VNG en de provincies.

2.3.4 Fase 3. Selecteren van projecten

In fase 3 wordt bepaald welke projecten tot het nMIEK-portfolio gaan behoren. Voordat dit besluit wordt genomen, worden nog de volgende analyses gemaakt:

- Een **portfolioanalyse**, waarin de maatschappelijke waarde en effecten van aangedragen (en huidige) nMIEK-projecten onderling inzichtelijk worden gemaakt;
- Een **capaciteitsanalyse**, waarin een koppeling wordt gemaakt tussen de hulpvraag van het project en beschikbare capaciteit voor de uitvoering.

De portfolioanalyse wordt uitgevoerd gedaan door het Ministerie van Klimaat en Groene (KGG) in samenspraak met andere ministeries (indien van toepassing). De capaciteitsanalyse wordt gefaciliteerd door het KGG, en wordt uitgevoerd in afstemming met de aandragers van het project en eigenaren van MIEK-instrumentarium.

Het is mogelijk dat er meer potentiële MIEK-projecten zijn dan waar uitvoeringscapaciteit (mensen en middelen) voor is. De portfolioanalyse kan helpen met het selecteren van projecten, indien noodzakelijk, door de maatschappelijke waarde van projecten met elkaar te vergelijken. Voor de projecten waarvoor capaciteit is, wordt de projectbeoordeling gefinaliseerd.

Deze projectbeoordeling wordt gefinaliseerd door de stuurgroep MIEK en ligt vervolgens ter advisering voor aan het BO K&E (MIEK-editie). De energyboards kunnen ook een advies aan het BO K&E meegeven over de te selecteren projecten. Het BO K&E kan vervolgens per project de volgende keuzes maken:

1. Project wel opnemen in het nMIEK als MIEK-onderzoek;
2. Project wel opnemen in het nMIEK als verkenningproject;
3. Project wel opnemen in het nMIEK als concreet project;
4. Project wel opnemen in het nMIEK als realisatieproject;
5. Project niet opnemen in het nMIEK, wel opnemen in KGG-projectenmonitor;
6. Project niet opnemen in het nMIEK en ook niet opnemen in de KGG-projectenmonitor.

Opname in het nMIEK betekent niet automatisch dat een project alle stappen (zie hoofdstuk 2.1.) doorloopt en dat een project ook daadwerkelijk gerealiseerd zal worden.

2.4 Waarde en doorwerking van nMIEK-status

De nMIEK-status voor een project kan waarde hebben in verkenning-, concretisering- en realisatiefase van een project. Sommige versnellingsmaatregelen zijn breder toepasbaar dan alleen voor projecten met een nMIEK-status. Deze zijn niet exclusief voor het nMIEK, maar komen wel beschikbaar als een project een nMIEK-status heeft. Voorbeelden hiervan zijn:

- De expert- en capaciteitspool van het ministerie van Klimaat en Groene Groei;¹²
- Actieve grondpolitiek;
- De handreiking buiten toepassing projectprocedure;
- Aanpassing van wet- en regelgeving.

Daarnaast zijn er ook instrumenten waar een MIEK-status effect op heeft: de rijksprojectprocedure (zie hoofdstuk 2.4.1.) en het prioriteringskader netuitbreiding (zie hoofdstuk 2.4.2.). In 2025 wordt ook een nieuw overzicht opgesteld van het reeds bestaande instrumentarium en van gewenst of noodzakelijk nieuw instrumentarium. Naar verwachting zal een eerste versie van dit overzicht in juni 2025 gereed zijn en zal dit daarna regelmatig aangevuld en/of geactualiseerd worden.

2.4.1 Rijksprojectprocedure

Voor grote energieprojecten van nationaal belang is het Rijk op grond van de wet het bevoegde gezag voor de ruimtelijke inpassing en verzorgt het de coördinatie van de benodigde vergunningen. Vaak gaat het om projecten die de grenzen van een gemeente of provincie overstijgen. De inpassing van deze projecten vanuit het Rijk liep tot eind 2023 via de Rijkscoördinatieregeling (RCR).

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 is de RCR vervangen door de Projectprocedure. Dit is een vergelijkbare speciale procedure voor grote energieprojecten waarbij het Rijk het bevoegd gezag neemt en zorgt voor versnelling en (gelijktijdige) coördinatie van besluiten en inpassingplannen. In de werkwijze van het ministerie van EZK (thans KGG) werd al vooruitgelopen op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

In de Projectprocedure worden de verschillende besluiten (wijziging Omgevingsplan, alsmede de benodigde vergunningen en ontheffingen) die nodig zijn tegelijk en in onderling overleg met regionale overheden genomen. Het gaat meestal om een Inpassingsplan van het Rijk, waarmee het geldende Omgevingsplan wordt gewijzigd. In zo'n Inpassingsplan staat de nieuwe bestemming van de grond en de regels en het gebruik ervan.

Omwonenden van een nieuw te realiseren energieproject worden via de Projectprocedure betrokken bij de inpassing. Op informatieavonden en andere participatiemomenten kunnen de omgeving, burgers en andere betrokkenen inbreng of reacties geven. Ook zijn er op grond van de geldende wetgeving diverse formele momenten voor inspraak in het proces.

Voor MIEK-projecten van nationaal schaalniveau wordt voor de inpassing en het besluitvormingsproces in principe de projectprocedure toegepast. Het uitvoeren van een project-procedure is daarmee een deel van de totale MIEK-projectuitvoering. Daarnaast kan ook een MIEK-status helpen om de onderbouwing van nut en noodzaak voor een project-procedure te geven.

¹² Deze pool ondersteunt decentrale overheden om grootschalige ruimtelijke inpassingsprocedures tijdig en sneller uit te voeren, bijvoorbeeld door kennisopbouw of het ondersteunen bij ruimtelijke inpassingsprocedures van energie- en grondstoffeninfrastructuurprojecten.

Op deze wijze zijn het MIEK en de projectprocedure onderling verbonden.

De projectprocedures hebben project-specifieke Bestuurlijke Overleggen (BO). In de project-specifieke BO's worden de verschillende producten uit de projectprocedure met de betrokken partijen besproken en vastgesteld. De minister van KGG is samen met de minister van VRO het bevoegde gezag voor de ruimtelijke inpassing van deze projecten van nationaal belang.

2.4.2 Prioriteringskader netuitbreiding

Het MIEK geeft op twee manieren sturing aan het IP van de elektriciteitsnetbeheerder.

Ten eerste moeten MIEK-projecten betreffende elektriciteitsinfrastructuur (waar dat nog niet het geval was) opgenomen worden in de investeringsplannen van netbeheerders. Hieronder valt ook de uitbreiding van elektriciteitsinfrastructuur die nodig is voor MIEK-projecten voor andere energiedragers, zoals elektrische pompen voor een warmteproject of compressoren voor gassen. De MIEK-status toont de nut en noodzaak aan van een project, waardoor eventuele onzekerheid over de te verwachten vraag wordt weggenomen en de netbeheerder kan starten met het project.

Ten tweede is op MIEK-projecten in de elektriciteits-investeringsplannen sinds 2024 het prioriteringskader voor uitbreidingsinvesteringen van toepassing. Met het prioriteringskader kunnen overheden meer sturing geven aan netbeheerders ten aanzien van projecten die vanuit maatschappelijk oogpunt belangrijk zijn. Het uitgangspunt van het prioriteringskader is om extra gewicht en daarmee prioriteit te geven aan uitbreidingsinvesteringen die zijn gericht op het transporteren van elektriciteit van windparken op zee naar het landelijk hoogspanningsnet en daaropvolgend aan MIEK-projecten.

2.5 Monitoring

Om effectief regie te kunnen voeren op de energietransitie is inzicht nodig in de voortgang en ontwikkelingen van energie- en grondstoffeninfrastructuurprojecten. De tijdige realisatie van grote energie-infrastructuurprojecten is randvoorwaardelijk voor een duurzaam energiesysteem. Veel van deze projecten hebben raakvlakken met elkaar: netten op zee kunnen bijvoorbeeld niet aan land komen zonder extra station en de energie van een station kan het net niet op zonder netuitbreidingen. Daarom is het noodzakelijk om de projecten in samenhang met andere projecten en ontwikkelingen in de omgeving (denk hierbij bijvoorbeeld aan industriële plannen of de gebouwde omgeving) te bekijken. Dat is de reden dat het monitoren van projecten een standaard onderdeel is van het MIEK-proces.

De toegevoegde waarde van het MIEK ligt o.a. in het vroegtijdig kunnen constateren van knelpunten (in tijd en middelen), risico's en afhankelijkheden van projecten die in aanmerking willen komen voor- of in het bezit zijn van een MIEK-status. Het monitoren van gekozen projecten is essentieel en zal opgenomen worden als verplicht onderdeel van het MIEK-proces.

Voor een goede programmering van deze projecten is het van belang dat de voortgang van deze projecten op gezette tijden wordt gemonitord en dat raakvlakken tussen projecten (afhankelijkheden en mogelijke combinaties) structureel en op dezelfde wijze worden geïdentificeerd. Hiervoor zullen alle betrokken partijen in de keten data met elkaar moeten uitwisselen. Een structurele (en geautomatiseerde) data-uitwisseling tussen betrokken partijen is hierbij de norm. Er wordt gewerkt om de data-uitwisseling die plaats vindt op deze wijze vorm te geven.

Het uitgangspunt voor het monitoren van projecten is dat aangedragen en gekozen projecten in alle fasen van het nMIEK-proces voorzien zijn van de juiste data. Dit betekent dat het belangrijk is dat van alle projecten, voldoende en realistische data tijdig worden aangeleverd door betrokken partijen. Alleen op deze manier is het mogelijk om van een project een keten-overzicht te maken, van de start van de MIEK-aanvraag tot en met de datum waarop men gebruik kan maken van de voorziening die het project biedt (IBN/RFO datum).

Het monitoren van projecten draagt bij aan de volgende zaken:

- Het creëren van betrouwbare en up-to-date data over projecten;
- Het bieden van een totaaloverzicht van de gehele ontwikkelingsketen van projecten, van initiatieffase tot ingebruikname;
- Het bieden van een eenduidig en reëel inzicht aan betrokken partijen, betreffende de stand van ontwikkeling van projecten in de keten;
- Het inzichtelijk maken van raakvlakken en afhankelijkheden van projecten (incl. kansen en risico's);
- Het creëren van een single-source-of-truth, waardoor alle betrokkenen een gezamenlijk beeld kunnen creëren over het project;
- Het voorzien van betrouwbare management-informatie aan verschillende gremia, om besluitvorming te bespoedigen;
- Het in staat stellen van partijen om tijdig te anticiperen en/of te acteren op voortgang van projecten;
- Het inzichtelijk maken van kritieke paden en activiteiten van – en tussen – projecten en programma's;
- Het bieden van inzicht in het behalen van beleidsdoelen;
- Het in staat stellen om actuele zaken rondom projecten actief te agenderen ten behoeve van versnellen uitvoering.

Handleiding provinciaal MIEK

Deze handleiding is gezamenlijk opgesteld door:

ip Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

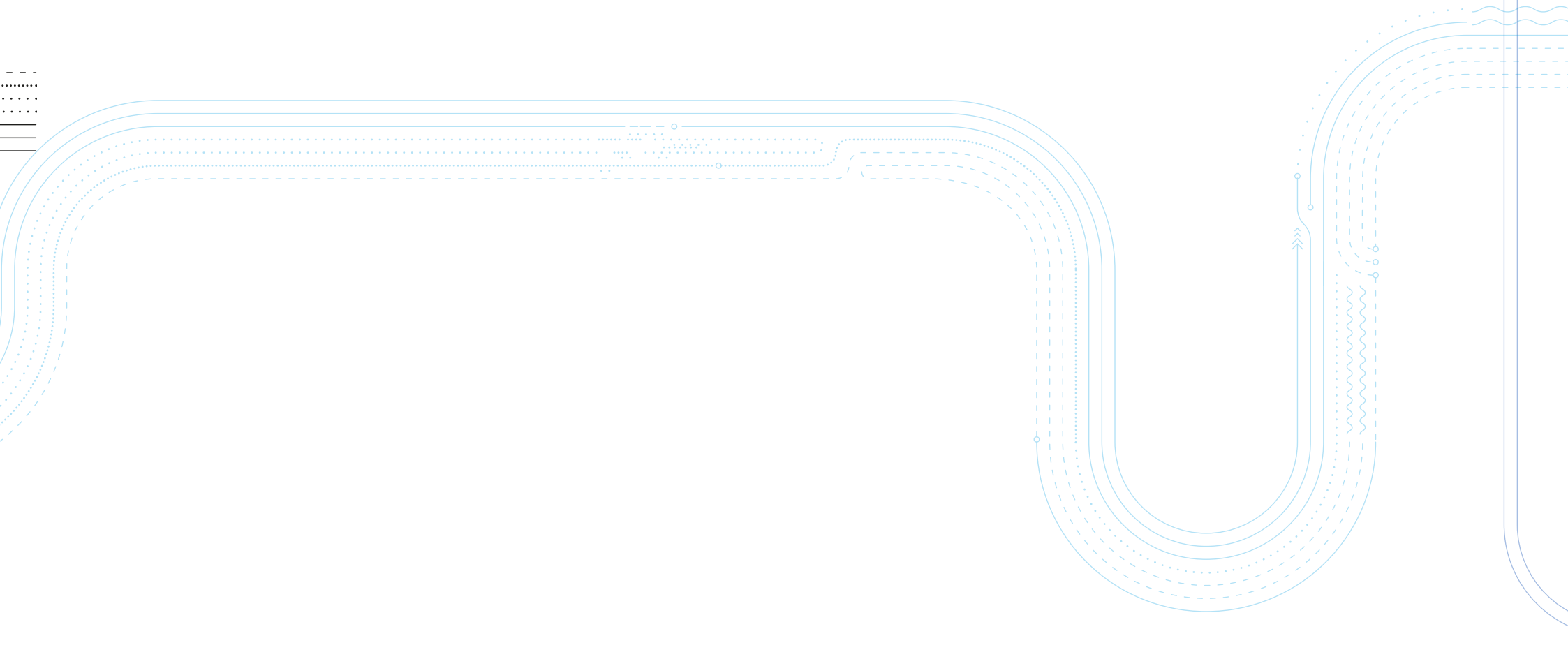

**Netbeheer
Nederland**

Rijksoverheid

Handleiding pMIEK

Deze handleiding is bedoeld voor de partijen die een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) opstellen. Dit document beschrijft hoe partijen tot een pMIEK komen en wat de minimale eisen zijn waar een pMIEK aan moet voldoen. Hiermee ondersteunt de handleiding het samenwerkingsproces van (minimaal) provincies, gemeenten en netbeheerders om tot een pMIEK te komen.

De handleiding bouwt voort op een eerdere pMIEK-handreiking¹ die door de landelijke werkgroep integraal programmeren is gemaakt. Bij het opstellen van de handleiding is gebruik gemaakt van diverse evaluaties en reflecties die zijn gedaan op de eerste ronde pMIEK's in 2023, zoals de reflectie van TNO, PBL en RVO² en de appreciatie van de pMIEK's door NBNL³. Deze evaluaties toonden aan dat er meer duidelijkheid nodig is over de betekenis van een MIEK-status voor een project. Ook is er behoefte aan meer transparantie en uniformiteit in het pMIEK-proces en in de producten die worden opgeleverd. Het doel is dat dit onder andere bijdraagt aan meer duidelijkheid over de doorwerking van pMIEK-projecten in de investeringsplannen van de netbeheerders en het nationale MIEK. Om deze redenen is ervoor gekozen om de handreiking pMIEK te herschrijven naar de meer sturende vorm van een handleiding, met hierin een aantal minimale eisen.

Naast de vorm, zijn ook de volgende punten inhoudelijk gewijzigd:

- Algemene teksten over het MIEK zijn bijgewerkt zodat deze de actuele situatie weergeven en congruent zijn met nieuwe publicaties zoals de MIEK-handleiding⁴;
- De inhoudsopgave van het document is aangepast zodat het beter past bij de werkwijze van het opstellen van een pMIEK;
- Er is meer toelichting gegeven over het proces om tot een pMIEK te komen en wat de onderlinge rolverdeling hierbij is. Hierbij worden *best practices* gedeeld die elke opsteller van het pMIEK kan gebruiken;

- De projectlijsten en projectfiches hebben aanpassingen en aanvullingen gekregen om te verhelderen welke informatie per project nodig is en wat gecommuniceerd wordt. Dit zorgt voor betere doorwerking van de pMIEK's en maakt de pMIEK's beter met elkaar vergelijkbaar;
- De criteria van het afwegingskader zijn vernieuwd op basis van geleerde lessen uit de vorige ronde pMIEK's, de wens om nationaal MIEK (nMIEK) en provinciaal MIEK (pMIEK) beter met elkaar te verbinden en nieuwe inzichten over het toetsen van projecten op maatschappelijke waarde met het afwegingskader;
- Een nieuw hoofdstuk is toegevoegd over de doorwerking van een pMIEK-status binnen overheden en netbeheerders. Ook is omschreven hoe een pMIEK project kan worden opgeschaald naar nationaal schaalniveau (nMIEK).

Deze handleiding is in het voorjaar van 2024 gezamenlijk opgesteld door IPO, VNG, NBNL en het ministerie van EZK en maakt onderdeel uit van de bredere MIEK-handleiding. De pMIEK-handleiding is op 19 juni 2024 vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg Klimaat & Energie.

¹ De 'Handreiking uitwerking pMIEK' van 12 december 2022.

1 Over het pMIEK

Nederland werkt aan een toekomst met duurzame energie. Voor onze mobiliteit, de gebouwde omgeving en onze industrie. Hiervoor wordt steeds meer gebruik gemaakt van duurzame energiebronnen, zoals zonne- en windenergie. Ook gaan we steeds vaker energie opslaan, bijvoorbeeld via batterijen, en gebruiken we elektriciteit en waterstof in plaats van aardgas. Veel van deze ontwikkelingen vragen om energie- en grondstoffeninfrastructuur. Door de snelgroeiende behoefte en het aanbod aan duurzame energie, kan die infrastructuur niet allemaal tegelijk worden aangelegd. Dit vraagt om keuzes. Welke energie-infrastructuur moet als eerst gerealiseerd worden?

Het provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) heeft als doel om hier keuzes in te maken en te selecteren welke projecten op regionaal schaalniveau van groot maatschappelijk belang zijn. Dit geeft ook richting aan ontwikkelingen op lokaal schaalniveau, in gemeenten. Daarnaast biedt het pMIEK de mogelijkheid om, op basis van de ontwikkelingen en de bijbehorende energievraag die naar voren komen in de provinciale energieviesies, de behoefte aan infrastructuur eerder te signaleren en daardoor de aanleg van nieuwe energie-infrastructuur beter te programmeren. Het benoemen van welke projecten het belangrijkste zijn, werkt ook door in het ruimtelijke inpassen en op tijd realiseren van projecten. Dit maakt het van belang dat projecten zo concreet mogelijk geformuleerd en afgebakend worden om inzicht te krijgen in de opgave die voor ligt.

Het tijdig realiseren van een project vraagt een samenspel van de partijen die het pMIEK opstellen: provincie, gemeenten en netbeheerders. Gezien de schaarse uitvoeringscapaciteit, beperkt beschikbare ruimte en economische impact dient bij het toekennen van een pMIEK-status voor een project ook rekening worden gehouden met uitvoerbaarheid. Het opnemen van een project in het pMIEK betekent immers ook een inspanningsverplichting voor de betrokken partijen. Zo zorgt een pMIEK-status bijvoorbeeld voor opname in het investeringsplan van de netbeheerders of een hogere prioriteit van een project, en zetten betrokken overheden zich in om de ruimtelijke inpassing van het project snel en zorgvuldig te laten verlopen. Het doel is om samen tijdig energie-infrastructuur te realiseren voor ontwikkelingen van hoog maatschappelijk belang.

1.1 Wat is een pMIEK?

In een pMIEK staan energie-infrastructuurprojecten van groot maatschappelijk belang die plaatsvinden op regionaal schaalniveau. Deze projecten maken regionale en lokale ontwikkelingen mogelijk, bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw, mobiliteit, industrie, landbouw of lokale opwek van energie. Een pMIEK is één van de producten in het proces van 'integraal programmeren': zie het kader op de volgende pagina voor een toelichting op dit proces. Het pMIEK is de vierde stap in het proces en deze handleiding is specifiek gericht op dit onderdeel¹.

Het pMIEK focust zich op de volgende modaliteiten, in lijn met het nMIEK²:

- Elektriciteit
- Waterstof(-derivaten) en groen gas
- CO₂-transport en opslag
- Warmte

Het MIEK bevat voor deze modaliteiten op dit moment zowel de lijninfrastructuur (de verbindingen tussen opwek en afname), als ook de direct daaraan gekoppelde puntinfrastructuur zoals de opslag van of importterminals voor waterstof. Hierbij gaat het om uitbreidingsinvesteringen en niet om individuele klantaansluitingen. De scope van het MIEK (gericht op lijn- en/of puntinfrastructuur) wordt op dit moment geëvalueerd. Hierin wordt bijvoorbeeld de rol van batterijen en duurzame koolstof als energiedrager meegenomen.

¹ Zie voor meer informatie ook de handreiking integraal programmeren en de handreikingen per processtap op <https://www.rvo.nl/onderwerpen/energiesysteem/samenwerken-de-regio>.

² Zie ook paragraaf 1.2 van de MIEK-handleiding: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/02/09/handleiding-en-samenwerkingsovereenkomst-miek>

Integraal programmeren

Integraal programmeren is een werkwijze waarbij overheden, netbeheerders en andere partijen in een gezamenlijk proces over alle opgaven en sectoren heen, integraal afwegingen en keuzes maken over het energiesysteem.

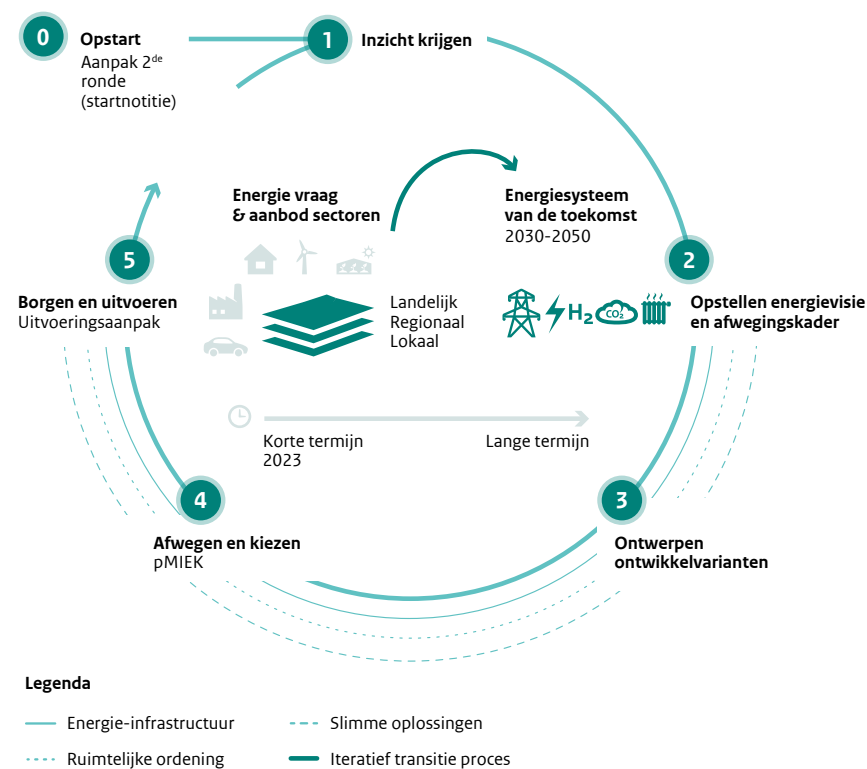
Integraal programmeren bestaat uit een vijfstappenmodel:

1. Inzicht krijgen
2. Opstellen energievisie en afwegingskader
3. Ontwerpen ontwikkelvarianten
4. Afwegen en kiezen (in het pMIEK)
5. Borgen uitvoeren

De energievisie geeft met structurerende keuzes vorm aan het toekomstige energiesysteem in samenhang met de ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie. Het pMIEK bestaat uit een overzicht van de belangrijkste energie-infrastructuurprojecten in een provincie in lijn met de energievisie.

Meer informatie over Integraal Programmeren is te vinden op:

Figuur 1. Het vijfstappenmodel van integraal programmeren.

1.2 Samen werken aan het pMIEK

Elke provincie heeft in 2023 een energyboard³ ingericht om de aanpak op het energiesysteem te coördineren en hierover te adviseren. De inhoudelijke scope van de energyboard bestaat uit tenminste drie werksporen: sneller bouwen, stimuleren van slimme oplossingen en regionaal integraal programmeren. Het is de intentie dat iedere energyboard wordt samengesteld uit de volgende partijen: provincie, (kern)gemeenten, regionale netbeheerder(s), TenneT, Gasunie, en het ministerie van EZK (namens het Rijk en in afstemming met ten minste de ministeries van BZK en IenW).

Iedere partij zal vanuit haar eigen rol gelijkwaardig deelnemen, waarbij respect voor elkaars uitdagingen, krachten en verantwoordelijkheden van belang is. Het is de intentie dat er gedeeld eigenaarschap ontstaat voor de aanpak van gedeelde opgaven. Daarbij is een adaptieve en lerende werkwijze van belang, waarbij energyboards streven naar voortdurende verbetering en flexibiliteit in hun aanpak, aangepast aan de evoluerende behoeften van de energietransitie, met input van deelnemers en voortschrijdend inzicht.

Werkorganisatie pMIEK

De werkorganisatie van het werkspoor regionaal integraal programmeren stelt (onder andere) het pMIEK op en bestaat minimaal uit medewerkers van:

- Provincie;
- Gemeenten;
- Netbeheerders: de in de provincie actieve regionale netbeheerder(s) en de twee landelijke netbeheerders Gasunie en TenneT.

Meer informatie over het opstarten van het integraal programmeren proces staat beschreven in de handreiking voor het plan van aanpak voor de 2^e ronde integraal programmeren.⁴ Voor meer informatie over hoe het besluitvormingsproces kan worden doorlopen, kan worden gekeken naar de besluitvormingsnotitie producten integraal programmeren.⁵

1.3 Input voor het pMIEK

De focus van het pMIEK bestaat uit verschillende sectoren die energie (en daarmee energie-infrastructuur) op een regionaal schaalniveau vragen of leveren. Dit zijn over het algemeen sectoren met een energievraag of -aanbod die regionaal verspreid is over het land.

Sectoren die in ieder geval moeten worden meegenomen in een pMIEK zijn:

- Regionale industrie: geografisch verspreide industrie (zogenaamde Cluster 6-bedrijven), waarvan de energievraag in kaart wordt gebracht via provinciale Cluster Energie Strategieën (pCES'en), en bedrijventerreinen;
- Mobiliteit: laadinfrastructuur die volgt uit de nationale agenda laadinfrastructuur (NAL) en de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's);
- Warmte: de warmtevraag (van regionaal schaalniveau) die volgt uit de transitievisies warmte (TVW) die onder regie van gemeenten worden opgesteld;
- Lokale opwekking van duurzame energie: het aanbod aan duurzame energie die naar voren komt in de Regionale Energie Strategieën (RES) en de Regionale Structuur Warmte (RSW);
- Gebouwde omgeving: bijvoorbeeld Programma Verduurzaming Gebouwde Omgeving, Wijkuitvoeringsaanpak (WUP);
- Woningbouw: nieuwe woningbouwplannen inclusief bijbehorende voorzieningen.
- Landbouw.

⁴ Zie <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-10/181023-Handreiking-plan-van-aanpak-2e-ronde-integraal-programmeren.pdf>

³ De naam energyboard wijkt in sommige provincies af.

Via stap 1 in het proces van integraal programmeren, “inzicht krijgen” wordt de energievraag en -aanbod vanuit sectoren en de regio in kaart gebracht. Dit landt in de energievizies, waar ook een specifieke handreiking voor is opgesteld⁶.

Projecten met een nationaal schaalniveau kunnen vanuit een pMIEK worden aangedragen bij het nationale MIEK. Dit wordt nader toegelicht in hoofdstuk 4.3. Vice versa kunnen er vanuit het nationale MIEK ook projecten worden aangedragen bij een pMIEK. Bijvoorbeeld als er in een CES een project van regionaal schaalniveau is opgenomen. Of dit project wordt meegenomen in het proces is aan de pMIEK-werkorganisatie. Om de wisselwerking tussen nationaal en provinciaal MIEK af te stemmen, is er geregeld contact tussen het ministerie van EZK en de provincies, onder andere via de provinciale energyboards (zie ook paragraaf 1.2).

1.4 Welke projecten komen in aanmerking voor het pMIEK?

Er zijn verschillende typen projecten te onderscheiden die in aanmerking komen voor het pMIEK, afhankelijk van de informatie die beschikbaar is over een project en/of de fase waarin een project zich bevindt.

Een eerste stap in het pMIEK-proces is het samenstellen van een groslijst: een eerste lijst met alle projecten die zijn aangedragen. De energievizie vormt hiervoor de basis. Daarnaast kunnen projecten worden aangedragen vanuit private initiatieven, sectorale plannen of burger-initiatieven. Deze projecten worden bijvoorbeeld aangedragen via stakeholdersessies. Bij deze projecten kan de benodigde energie-infrastructuur al bekend zijn, maar het kan ook gaan om een project waar de energievraag wel in beeld is, maar nog niet is uitgezocht welke energie-infrastructuur aan deze energievraag kan voldoen.

De volgende stap is het toepassen van het afwegingskader op deze groslijst, om zo tot een lijst met pMIEK-projecten te komen. Om deze toets goed te kunnen doen, is het randvoorwaardelijk dat er voldoende informatie beschikbaar is over de projecten op de groslijst. Hiervoor kunnen de volgende vragen worden gehanteerd:

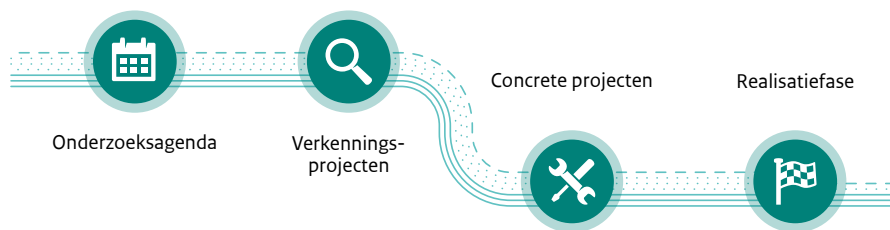
- Is het noodzakelijk om nieuwe energie-infrastructuur aan te leggen of kan het beoogde maatschappelijke doel op een andere manier beter worden behaald?
- Welke energiemodaliteit is het meest geschikt voor het beoogde maatschappelijke doel?
- Is de beoogde locatie van het project al bekend?
- Wat is de ordegrrootte van de energie-infrastructuur? Bijvoorbeeld: gaat het over de uitbreiding van een bestaand station of een geheel nieuw station? Of over hoeveel km kabels/leiding gaat het? Of hoe groot is het ruimtebeslag in vierkante meters?
- Valt het project binnen de scope van het MIEK? (zie paragraaf 1.1.)

Deze vragen zijn met name bedoeld voor projecten die buiten het proces van de energievizie om worden aangedragen. Als de projecten volgen uit de energievizie, zijn deze vragen naar verwachting eenvoudig te beantwoorden. Na het beantwoorden van de vragen kunnen de volgende situaties de uitkomst zijn:

- De vragen kunnen onvoldoende worden beantwoord. Er is meer onderzoek of informatie nodig om een goede beantwoording te kunnen doen. Het project komt op de **onderzoeksagenda** van het pMIEK en hoeft niet getoetst te worden aan het afwegingskader. Het is ook mogelijk om innovatie- of pilotprojecten te definiëren om onderzoeksvragen te beantwoorden.

Handleiding provinciaal MIEK

- De vragen kunnen voldoende worden beantwoord. Vervolgens kan het project in de volgende fase zitten⁷:
 - Verkenningprojecten.** Deze projecten voldoen aan bovengenoemde randvoorwaarden, maar bevinden zich nog in de verkenningfase. Hierbij is bijvoorbeeld de energievraag nog niet volledig uitgewerkt of is er nog geen exacte locatie of tracé geselecteerd.⁸
 - Concrete projecten.** Deze projecten zitten in de planuitwerkingsfase of projectfase en zijn (in het geval van gereguleerde infrastructuur) opgenomen in het investeringsplan van de netbeheerder. De beoogde locatie voor deze projecten is bekend, maar er is nog geen projectbesluit genomen of technische uitwerking gedaan.
 - Realisatiefase.** Dit zijn concrete projecten, waarbij het investeringsbesluit voor een project is genomen. Het ligt niet voor de hand om dit soort projecten “nieuw” in een pMIEK op te nemen, omdat het project al dusdanig ver gevorderd is dat een pMIEK-status niet meer bijdraagt in het sneller realiseren. Dit zijn naar verwachting vooral projecten die in een eerdere versie van het pMIEK stonden en die vanuit de planvorming in de realisatiefase zijn beland. De reden om deze projecten in het pMIEK te laten staan, is om de voortgang van het project te laten zien.

Het onderscheid in deze vier soorten projecten is relevant voor de toepassing van het afwegingskader. Dit wordt in hoofdstuk 3 nader toegelicht. Een eerste overzicht van wat per type project het vervolgproces is, staat in onderstaande tabel.

Type project	Opname in pMIEK	Afwegingskader toepassen	Projectenlijst invullen	Projectfiche invullen	Opname in het IP
Onderzoeks-agenda	Ja	Nee	Ja	Nee	Nee – nog te veel onduidelijk
Verkennings-project	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja – voldoende informatie over een project moet aan de netbeheerder worden aangeleverd
Concreet project	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja – tenzij (netbeheerder moet dit toelichten)
Realisatie-project	Niet als “nieuw” pMIEK-project	Nee	Zou uit pMIEK 1.0 moeten volgen	Zou uit pMIEK 1.0 moeten volgen	Ja, al gebeurd.

Een pMIEK-project is een energie-infrastructuur project, maar is gekoppeld aan een maatschappelijk wenselijke ontwikkeling. Tijdens het opstellen van de groslijst en het selecteren en afwegen van pMIEK-projecten is het belangrijk dat het maatschappelijke doel waarvoor de energie-infrastructuur wordt ontwikkeld, goed wordt beschreven in de projectfiches en meegenomen wordt in het afwegen en selecteren van projecten (zie vraag 1 van het afwegingskader in hoofdstuk 3).

⁷ Deze definities volgen uit het ‘Inspiratiedocument pMIEK Uitvoeringsaanpak’

⁸ De term ‘verkenningproject’ is een werktitel vanuit het proces van integraal programmeren. Het is geen juridische term zoals de verkenningfase als onderdeel van de projectprocedure dat wel is.

1.5 Focus op de langere termijn

In de eerste ronde pMIEK's is er hoofdzakelijk gekeken naar elektriciteitsprojecten die al in het investeringsplannen van de netbeheerders waren opgenomen. In termen van paragraaf 1.4 waren dit met name 'concrete projecten'. De mogelijkheid om deze projecten te versnellen (of vertraging te voorkomen) is echter beperkt omdat de projecten al relatief dicht tegen hun inbedrijfsname-datum (IBN-datum) zitten. Daarnaast is ook de prioriterende werking van het MIEK minder effectief als dit soort projecten een pMIEK-status krijgen. Het is om die reden ook niet gewenst dat een pMIEK een compleet overzicht bevat van alle energie-infrastructuurprojecten die binnen een provincie lopen. Dan voegt die status immers niets toe. Daarnaast loopt het proces van concrete projecten die al in een investeringsplan zitten ook door zonder een pMIEK-status. Het opnemen van een project in het pMIEK is met name bedoeld om aan te geven dat het maatschappelijk belang achter het project dusdanig groot is, dat de realisatie extra inspanning behoeft.

Verkenningprojecten bieden meer mogelijkheden om te versnellen dan concrete projecten, omdat de IBN-datum verder in de toekomst ligt en er nog meer stappen zijn te nemen in het proces tot de realisatiefase. De toegevoegde waarde van een verkenningproject op het reguliere proces is potentieel ook groter, omdat de pMIEK-status de maatschappelijke meerwaarde aangeeft. Dit maakt het mogelijk om eerder met dit soort projecten te starten. Voor de pMIEK 2.0-ronde worden de partners die het pMIEK opstellen daarom geadviseerd om hun focus vooral te leggen op de langere termijn door het identificeren van verkenningprojecten (en onderzoeksvragen), die voorbij de reguliere termijn van, op dit moment, 10 jaar van de investeringsplannen liggen.

Aantal projecten in een pMIEK

Er is geen algemeen geldend maximum van projecten dat in een pMIEK kan worden opgenomen. Wel wordt aangeraden om het aantal projecten dat je kunt prioriteren (de concrete projecten) beperkt te houden. Hoe groot dit beperkte aantal is, is onder andere afhankelijk van de hoeveelheid projecten die in het huidige investeringsplan van een netbeheerder staan. Daarbij moet gewaarborgd worden dat er voldoende capaciteit en middelen beschikbaar zijn (bij zowel de netbeheerder als de overheid die verantwoordelijk is voor de ruimtelijke inpassing) om projecten ook daadwerkelijk te prioriteren ten opzichte van andere projecten. In principe worden

alle projecten in de investeringsplannen zo snel mogelijk gerealiseerd, maar schaarste kan zorgen voor de noodzaak van maatschappelijke prioritering. Het is daarom aan te raden om als pMIEK-werkorganisatie van tevoren afspraken te maken over hoeveel concrete projecten er in het pMIEK kunnen worden opgenomen.

Er is geen maximum aan het aantal verkenningprojecten en onderwerpen voor de onderzoeksagenda dat in een pMIEK wordt opgenomen. Door op tijd te beginnen met het verkennen en plannen van mogelijke projecten kan het maken van keuzes tussen projecten die al dicht tegen de beoogde realisatie aan zitten worden voorkomen. Ook zorgt een MIEK-status voor het aantonen van het maatschappelijk belang van een project, wat kan helpen in het nemen van positieve investeringsbeslissingen voor een project. Het opnemen van een verkenningproject in het pMIEK betekent echter niet dat een project per definitie ook gerealiseerd zal worden, aangezien het project hier eerst een aantal projectfases voor moet doorlopen.

De toegevoegde waarde van een pMIEK-status voor een project verschilt per modaliteit: zie hoofdstuk 4 voor de doorwerking van de verschillende modaliteiten bij netbeheerders, netbedrijven, provincies en gemeenten.

Bron: Enexis Netbeheer

2 Totstandkoming pMIEK

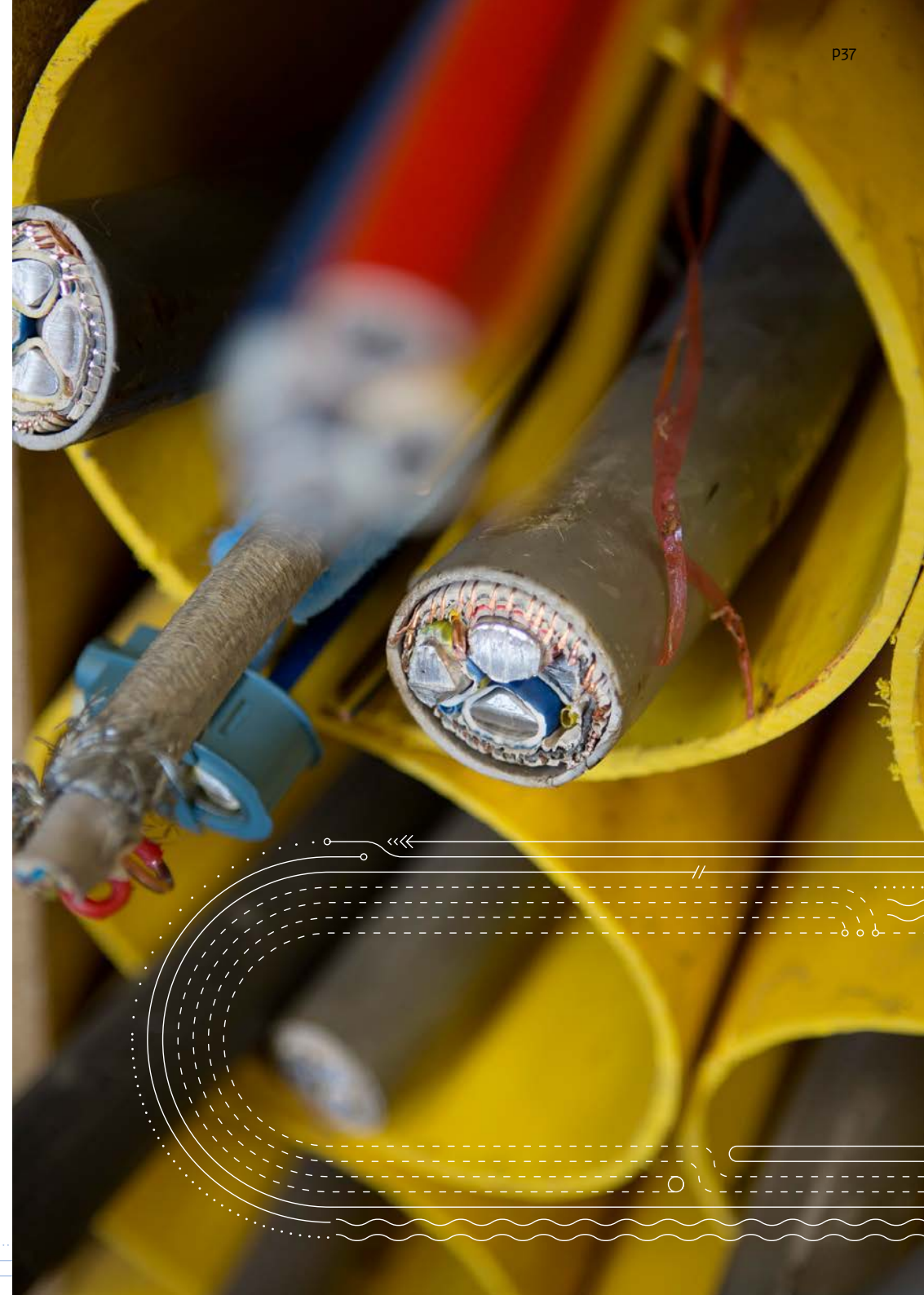
2.1 Hoe ziet het proces eruit om tot een pMIEK te komen?

Het opstellen van een pMIEK zal in elke provincie op een net iets andere manier verlopen. Voordat een pMIEK-werkorganisatie begint met het proces om tot een pMIEK te komen, is het verstandig om procesafspraken te maken. Zo is het helder wat wederzijdse verwachtingen en verplichtingen zijn. Een aantal richtlijnen hiervoor staan beschreven in de handreiking voor het plan van aanpak van de 2^e ronde integraal programmeren.⁹

Op basis van de vorige ronde integraal programmeren en de evaluatie van het opstellen van de pMIEK zijn een aantal *best practices* gedestilleerd, die elke pMIEK-werkorganisatie kan toepassen:

- Betrek gemeenten tijdig in het pMIEK-proces. Hoewel Gedeputeerde Staten, na advisering van de energyboards, de pMIEK vaststelt, hebben gemeenten zicht en kennis over welk maatschappelijk belang het project op lokaal niveau dient. Daarnaast hebben gemeenten belangrijke ruimtelijke kennis, hebben ze een belangrijke rol in de uitvoering van energie-infrastructuurprojecten en kunnen ze helpen in eventuele participatietrajecten met de omgeving;
- Zorg binnen de pMIEK-werkorganisatie voor een goede samenwerking met regionale en landelijke netbeheerders en netbedrijven. Het vroegtijdig delen van informatie en het maken van goede en werkbare procesafspraken komen de kwaliteit van de pMIEK ten goede;
- Kijk met een integrale blik naar het ontwikkelen van energie-infrastructuur. Het definiëren van een energie-infrastructuur project komt voort uit een samenspel van ruimtelijke inpassing, energiesysteem en sectoren (zoals mobiliteit, woningbouw, landbouw en industrie). Adequate vertegenwoordiging en participatie vanuit deze verschillende domeinen bevordert het ontwikkelen en kiezen van goede projecten.

⁹ <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2023-10/181023-Handleiking-plan-van-aanpak-2e-ronde-integraal-programmeren.pdf>

- Maak een procesomschrijving hoe tot het pMIEK is gekomen. Voeg deze ook toe bij het eindproduct zodat voor externe betrokkenen helder is hoe het pMIEK is opgesteld. Een pMIEK-organisatie kan ervoor kiezen om het proces in detail te beschrijven of meer op hoofdlijnen. Aangeraden wordt om in ieder geval de volgende onderdelen te beschrijven:
 - Welke ontwikkelingen uit de energievisie zijn bepalend voor de benodigde energie-infrastructuur?
 - Hoe zijn de projecten geïnterpreteerd en welke informatie heeft daarvoor als input gediend?
 - Hoe is het afwegingskader toegepast en hoe zijn de maatschappelijke effecten geïnterpreteerd?
 - Hoe zijn de definitieve pMIEK projecten vastgesteld?
 - Welke partijen zijn betrokken geweest en op welke manier?

- Voorbeeld uit provincie Utrecht¹⁰ (fase: verkrijgen van inzicht). In het pMIEK van Utrecht is een uitgebreide data-analyse beschreven op basis van sectorplannen en provinciale systeemstudies. Deze analyse laat zien welke plannen per sector in beeld zijn tot 2030 en 2040. Hierbij wordt duidelijk waar nog blinde vlekken aan te wijzen zijn (bijvoorbeeld de energievraag-ontwikkeling van bedrijvigheid) en waar onzekerheden een rol spelen (zoals de transitievisies warmte en ontwikkelingen in mobiliteit). Daarnaast zijn de verschillen tussen de door de provincie opgehaalde data en de sectorale data die Stedin gebruikt voor het investeringsplan concreet beschreven in een 'gap-analyse'. Door de verwachte ontwikkelingen per regio in detail te beschrijven en in kaarten inzichtelijk te maken, ontstaat een concreet beeld van de significante energievraag en -aanbod ontwikkelingen die impact hebben op energie infrastructuur in elk deelgebied.
- Voorbeeld uit provincie Zeeland (fase: verkrijgen van inzicht)¹¹. Het pMIEK van Zeeland geeft geen gedetailleerd kwantitatief overzicht van de sectorale ontwikkelingen, maar bevat wel overzichtelijk kaartmateriaal van de sectorale ontwikkelingen in de provincie. Deze kaarten zijn benut om hotspots te identificeren en de belangrijkste ontwikkelingen te toetsen met gemeenten en bedrijven.

- Voorbeeld provincie Zuid-Holland (fase: opstellen van ontwikkelvarianten)¹². Een voorbeeld van een uitwerking van ontwikkelvarianten is te vinden in het pMIEK 1.0 van Zuid-Holland. Hierbij is in samenwerking met betrokkenen per gebied in kaart gebracht welke grote ontwikkelingen zullen spelen en hoe die met elkaar samenhangen. Hier is geconcludeerd dat in de meeste 'energieclusters' de ontwikkeling van duurzame warmte het grootste effect zal hebben op de infrastructuur en de ruimte.
- Voorbeeld provincie Zuid-Holland en Noord-Holland (fase: opstellen van ontwikkelvarianten)¹³. Beide provincies hebben ontwikkelpaden uitgewerkt voor verschillende knooppunten. Hierbij zijn de belangrijkste keuzes voor de ontwikkeling van elektriciteits-, warmte- en waterstof-infrastructuur en hun onderlinge samenhang inzichtelijk gemaakt en op een tijdlijn geplaatst.

2.2 Uitwisselen van informatie en data

Om het pMIEK op te kunnen stellen, is het van belang om informatie te hebben over de verwachte maatschappelijke ontwikkelingen en bijbehorende behoefte aan energie-infrastructuur. Belangrijk is dat alle betrokkenen in het proces eigenaarschap voelen bij het aanleveren van informatie om keuzes te kunnen maken. De kwaliteit van het eindproduct, de vastgestelde pMIEK, is namelijk mede afhankelijk van de kwaliteit van de beschikbare informatie. Het is om een connectie te maken tussen beschikbare visies op het gebied van ruimte, energie en maatschappelijke doelen om zo ontwikkelpaden en uiteindelijk projecten te definiëren.

De belangrijkste databron voor de pMIEK is de energievisie. Voor het opstellen van de energievisie is een intensieve analyse gedaan van het energiesysteem in de provincie, zoals het in beeld brengen van vraag en aanbod van energie, inzicht in sectorale ontwikkelingen, ontwikkelen van scenario's en het inventariseren van knelpunten. Enerzijds de ambities, keuzes en ontwikkelpaden, en anderzijds de systeemanalyse uit de energievisie vormen zo de basis voor het selecteren en uiteindelijk kunnen afwegen van de pMIEK-projecten.

¹⁰ Afkomstig uit 'Reflectie op de provinciale Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat 1.0'. Zie <https://publications.tno.nl/publication/34641714/402Ujc/TNO-2023-R11806.pdf>

¹¹ Afkomstig uit 'Reflectie op de provinciale Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat 1.0'. Zie <https://publications.tno.nl/publication/34641714/402Ujc/TNO-2023-R11806.pdf>

¹² Afkomstig uit 'Reflectie op de provinciale Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat 1.0'. Zie <https://publications.tno.nl/publication/34641714/402Ujc/TNO-2023-R11806.pdf>

¹³ Afkomstig uit 'Reflectie op de provinciale Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat 1.0'. Zie <https://publications.tno.nl/publication/34641714/402Ujc/TNO-2023-R11806.pdf>

Aanvullende informatie over het energiesysteem kan ook uit het Informatiepakket energievisies¹⁴ van de netbeheerders worden gehaald of in gesprek met de netbeheerders worden uitgevraagd. In Bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van verschillende type informatie die mogelijk kan worden uitgewisseld tussen de betrokken stakeholders bij het pMIEK-proces.

Een ander voorbeeld van een relevante informatiebron is de provinciale Cluster Energie Strategie (pCES). De pCES kan helpen om inzicht te geven in de energiebehoefte en ontwikkelrichting van de industrie. Het opzoeken van goede synergie met de inzichten voortkomend uit de pCES kan helpen in het opstellen van de pMIEK.

In het eerder genoemde evaluatierapport van TNO, PBL en RVO wordt expliciet verwezen naar het belang van informatie-uitwisseling in het pMIEK-proces: “Door gezamenlijk een pMIEK op te stellen worden netbeheerders, provincies en gemeenten gestimuleerd om relevante inzichten, plannen en data met elkaar te delen”. Het gaat hier met name om inzicht in de ruimtelijk-economische en energetische ontwikkelingen in de regio. Een aantal verbeterpunten die het rapport benoemt zijn:

- Stuur op een duidelijke bronvermelding bij het opleveren van een pMIEK;
- Richt per provincie een gezamenlijke database in, waarin vertrouwelijkheid van de data wordt gewaarborgd;
- Organiseer het proces van informatie-uitwisseling tussen gemeenten en netbeheerders, als logisch vervolg van de samenwerking bij het opstellen van de energievisies;
- Overweeg een duidelijke richtlijn voor de gradaties van (on)zekerheid van regionale datasets die relevant zijn voor het opstellen van investeringsplannen, zodat netbeheerders deze gemakkelijk kunnen implementeren;
- Stel uniforme dataformats vast ten behoeve van informatie-uitwisseling met netbeheerders;
- Maak afspraken over het aggregeren van data ten behoeve van rapportages zoals het pMIEK.

¹⁴ Het Informatiepakket energievisies bundelt de beschikbare informatie over het energiesysteem en de investeringsplannen van de netbeheerder per provincie

In opvolging van het pMIEK 1.0 proces en het evaluatierapport van de kennisinstellingen hierop, vinden er nu verschillende initiatieven plaats op het vlak van data(uitwisseling) en monitoring:

- In het Data Safe House wordt vertrouwelijke data over de impact op vraag/aanbod van energiedragers van verduurzamingsplannen van industriële bedrijven per bedrijf veilig opgeslagen. Deze data dient als input voor de (provinciale) Cluster Energie Strategieën en de investeringsplannen van de netbeheerders.
- In Zuid-Holland is een tool in ontwikkeling dat helpt met inzichtelijk maken welke gebieden vragen om extra projecten. Het werkt op basis opgehaalde informatie en rekenmodellen. De tool is zo ingericht dat data, informatie, inzichten en beslissingen op verschillende schaal-niveaus (nationaal, regionaal en lokaal) in de tool worden meegenomen. Hierdoor is het mogelijk om de relatie tussen keuzes op schaalniveau X en de impact op schaalniveau Y inzichtelijk te maken.¹⁵
- Provincie Noord-Holland heeft samen met partners vanuit de Taskforce (TenneT, Gasunie en Liander) het Werkspoor Data en Digitalisering ingericht. Vanuit dit werkspoor is een gezamenlijk digitaal platform ingericht voor het delen van (vertrouwelijke) data. Daarbinnen is er een gezamenlijke database in ontwikkeling en worden digitale informatieproducten gemaakt. Dit alles helpt bij het samenbrengen van de vele gegevens gerelateerd aan de (sectorale) opgaven in Noord-Holland en biedt daarmee ondersteuning onder andere bij het proces van integraal programmeren.

¹⁵ Voor meer informatie over de tool wordt verwezen naar het document “Aanvulling op bouwstenen voor een energievisie”:
Zuid-Holland, pagina 26-27)
(Noord-Holland, pagina 24-25;

2.3 Hoe ziet het eindproduct pMIEK eruit?

Onderstaande inhoudsopgave beschrijft de onderdelen die minimaal terug dienen te komen in een pMIEK.

Hoofdstuk	Beschrijving
Inleiding	Geeft een algemene beschrijving van de ambities die voortkomen uit de energievisie en daarmee de doelstellingen van het pMIEK vormen. Kort beschrijven wat de belangrijkste keuzes zijn uit de energievisies die de basis vormen voor de pMIEK projecten: welke ontwikkelingen en ambities uit de energievisie zijn belangrijk in de regio?
Totstandkoming van het pMIEK	Beschrijft hoe het pMIEK-proces is doorlopen, welke partijen zijn betrokken en hoe besluitvorming over projecten heeft plaatsgevonden (inclusief toepassing afwegingskader).
Projectenlijst	In de projectenlijst wordt een overzicht gegeven van alle pMIEK-projecten die voortkomen uit de ambities in de energievisie. Dat kunnen zowel concrete projecten zijn als verkenningen of onderzoeksprojecten.
Projectfiches	In het projectfiche staan per project de gegevens die belangrijk zijn voor de doorwerking van de pMIEK-status bij overheden, netbeheerders en eventuele opschaling naar nMIEK-status. De projectfiches kunnen als bijlage aan het pMIEK worden toegevoegd.
Vervolgproces	Beschrijft hoe het pMIEK wordt meegenomen in de investeringsplannen van de betrokken netbeheerders, op welke manier er later uitvoering wordt gegeven aan de projecten door netbeheerders, provincie en/of gemeenten, en eventueel of er projecten worden aangedragen voor het nationale MIEK. Ook kunnen hier algemene (nationale) knelpunten worden geagendeerd waarop (nationaal) beleid dient te worden ontwikkeld.

Bijlage 2 van deze handleiding laat zien welke onderdelen de projectenlijst dient te bevatten. Voor een deel zal de lijst bestaan uit projecten die in het pMIEK 1.0 stonden. Daarnaast kunnen er nieuwe projecten aan worden toegevoegd die uit de tweede ronde pMIEK komen.

Bijlage 3 laat zien welke onderdelen er dienen terug te komen in het projectfiche. Er is ook een projectfiche als voorbeeld ingevuld om een idee te geven op welke manier het projectfiche er uit kan zien.

Iedere provincie is daarnaast vrij om aanvullende uitwerkingen, rapportages en andere documenten toe te voegen aan het pMIEK.

3 Afwegingskader pMIEK

Handleiding provinciaal MIEK

Het afwegingskader maakt de maatschappelijke effecten van projecten inzichtelijk. Op basis hiervan kunnen projecten worden geselecteerd die passen bij een toekomstbestendig en maatschappelijk gewenst energiesysteem. Het afwegingskader heeft twee doelen:

- Hoofdzakelijk om projecten met een lange termijn horizon te programmeren en hiermee energie-infrastructuur tijdig te realiseren;
- Bij uitzondering het prioriteren van projecten met een korte termijn horizon om (te grote) negatieve maatschappelijke effecten te voorkomen¹⁶.

Het afwegingskader is een belangrijk hulpmiddel voor het selecteren van projecten voor het pMIEK. Het toepassen van het afwegingskader is onderdeel van het totale proces van integraal programmeren om tot een scherpe selectie te komen van maatschappelijk belangrijke projecten in het pMIEK. Niet alleen het afwegingskader speelt hierin een rol, maar bijvoorbeeld ook de gemaakte keuzes in de energievisie, voldoen aan de randvoorwaarden van een project (zie paragraaf 1.4) en het instrumentarium om een pMIEK-status voor een project waardevol te maken (zie hoofdstuk 4).

Het afwegen van de pMIEK projecten is geen losstaande exercitie. Dit kan worden beschouwd als onderdeel van het hele integraal programmeren, waarbij in elke stap afwegingen worden gemaakt die bijdragen aan de uiteindelijke realisatie van maatschappelijk belangrijke energieprojecten. Daarom is het essentieel dat de maatschappelijke afwegingen, ambities en keuzes, maar ook de uitkomsten van de systeemanalyse uit de energievisies niet worden losgelaten bij het maken van afwegingen van de pMIEK projecten. De gedachtevorming uit de energievisies, die tevens het geluid van de regio vertolken naar het maken van concrete keuzes over projecten, vormt de basis voor deze laatste afwegingsronde.

Het afwegingskader maakt de maatschappelijke impact van een project inzichtelijk. Dit inzicht helpt om een keuze te maken welke projecten tot een pMIEK worden toegelaten. Echter, dit zijn wel twee aparte fases: eerst is er een proces om de effecten van projecten met het afwegings-

¹⁶ Het afwegingskader en het prioriteringskader zijn niet hetzelfde. Met het prioriteringskader kan het volgende worden bedoeld: (1) de doorwerking van een pMIEK-status in de investeringsplannen van de netbeheerder; (2) het maatschappelijke prioriteringskader van de ACM voor individuele aansluitingen.

kader inzichtelijk te maken, vervolgens is er een besluitvormingsproces. De toetsing van projecten aan het afwegingskader is in elke provincie hetzelfde (met de genoemde vrijheden bij de toelichting bij de criteria), de interpretatie en het besluitvormingsproces is maatwerk per provincie. In algemene zin wordt het proces gevolgd zoals omschreven in figuur 2.

Figuur 2. Proces van toepassing afwegingskader tot vaststelling pMIEK. Over de toepassing van het afwegingskader staan in hoofdstuk 3.2 verdere richtlijnen. De toepassing van het afwegingskader wordt gedaan door gemeentes en provincies actief in de pMIEK-werkorganisatie, met een sterk adviserende rol van de netbeheerders. Het proces dat doorlopen wordt van concept pMIEK tot vaststelling in Gedeputeerde Staten volgt uit de afspraken van de besluitvormingsnotitie¹⁷.

Het besluitvormingsproces is transparanter door het gebruik van een afwegingskader. Het is noodzakelijk om inzichtelijk te maken voor externe partijen hoe de uiteindelijke beslissing voor opname in het pMIEK tot stand is gekomen en welke projecten niet zijn geselecteerd.

In de paragrafen hieronder worden de volgende onderwerpen besproken:

1. Wat zijn de criteria en vragen in het afwegingskader?
2. Hoe pas je het afwegingskader toe?
3. Welke elementen zijn optioneel om toe te voegen bij de toepassing van het afwegingskader?

3.1 Wat zijn de criteria en vragen in het afwegingskader?

In de onderstaande tabel staat het afwegingskader. Hierin worden drie elementen uitgelicht:

- De criteria waarop een project wordt getoetst;
- De vragen die horen bij elk van deze de criteria;
- De scoringsmethodiek die wordt toegepast bij het beantwoorden van de vragen.

Op de volgende pagina worden de criteria, vragen en scoring nader toegelicht. De beschrijving van het afwegingskader in deze pMIEK-handleiding is bedoeld om een basis te geven voor het pMIEK-proces. Er is opzettelijk ruimte gehouden voor maatwerk. Sommige onderdelen kunnen nog verder worden geoperationaliseerd door de pMIEK-werkorganisatie in elke provincie.

Criterium	Vragen	Scoring
Maatschappelijk(e) doel en effecten	1. Aan welke maatschappelijke doelen levert het project een directe bijdrage?	Kwalitatieve en/of kwantitatieve omschrijving van het effect
	2. Wat zijn de belangrijkste positieve en negatieve neveneffecten die het project teweegbrengt?	Kwalitatieve en/of kwantitatieve omschrijving van het effect
	3. Als de realisatie van een concreet project niet op tijd is, wat zijn dan de negatieve maatschappelijke effecten?	Kwalitatieve en/of kwantitatieve omschrijving van het effect
Energiesysteem	4. Past het project in de ontwikkelpaden voor het nationale energiesysteem van de toekomst?	Ja / Nee
	5. Past het project in de structurerende keuzes en ontwikkelpaden voor het regionale energiesysteem van de toekomst?	Ja / Nee
Inpassing in fysieke leefomgeving	6. Past het project in nationaal omgevingsbeleid?	Ja / Nee
	7. Past het project in provinciale en gemeentelijke ruimtelijke visies en programma's?	Ja / Nee
Urgentie	8. Heeft het project nu (extra) steun en sturing nodig via een MIEK-status voor tijdige realisatie?	Ja / Nee
Schaalniveau	9. Is het project nMIEK of pMIEK?	pMIEK / nMIEK

Voor de beantwoording en scoring van alle vragen geldt dat dit met een heldere toelichting moet gebeuren.

Toelichting op criterium 'maatschappelijk(e) doel en effecten'

Vraag 1. Aan welke maatschappelijke doelen levert het project een directe bijdrage?

Energie-infrastructuur wordt aangelegd om maatschappelijke doelen te behalen. Deze doelen zijn divers en leveren ook verschillende maatschappelijke effecten op. De volgende maatschappelijke doelen kunnen van toepassing zijn voor de beantwoording van de vraag:

- Uitbreiding van basisbehoeftes, bijvoorbeeld voor openbare drinkwatervoorziening, warmtevoorziening, woonbehoefte en onderwijs¹⁸;
- Mobiliteit: bereikbaarheid ten behoeve van banen, sociale contacten en/of voorzieningen¹⁹;
- Klimaatwinst: faciliteert het project emissiereductie?
- Open strategische autonomie: draagt het project bij aan het vermogen om (als mondiale speler, in samenwerking met internationale partners) op basis van eigen inzichten en keuzes haar publieke belangen te borgen en weerbaar te zijn in een onderling verbonden wereld?²⁰;
- Systeemintegratie: project heeft als primair doel om een bijdrage te leveren aan een betaalbaar, betrouwbaar, duurzaam en veilig energiesysteem;
- Verdienvermogen: versterken van groeisectoren of behouden van vitale bedrijfsactiviteiten ten behoeve van lange termijn economische groei;
- Veiligheid: noodhulp, politie en defensie, veiligheidsdiensten, justitie en gevangeniswezen, waterbeheer en acute gezondheidszorg²¹.

De beantwoording van de vraag kan op een kwalitatieve en/of kwantitatieve manier worden gedaan: hoe specifiek, hoe beter. In de beoordeling van de maatschappelijke effecten is het relevant om te kijken of het beoogde maatschappelijke doel aansluit bij ontworpen sectorbeleid. Ook kan het project aan één of meerdere doelen een bijdrage leveren. Echter, een project dat aan meer doelen een bijdrage levert is niet per definitie een beter project: dit hangt af van het belang,

¹⁸ Volgt definitie van ACM prioriteringskader.

¹⁹ Volgt definitie uit:

²⁰ Zie verdere toelichting op definitie:

²¹ Volgt definitie van ACM prioriteringskader.

noodzaak en orde-grootte van effect en is onderdeel van het beoordelingsproces wat plaatsvindt na het in kaart brengen van de effecten met het afwegingskader.

Vraag 2: Wat zijn de belangrijkste positieve en negatieve neveneffecten die het project teweegbrengt?

Het project kan naast het faciliteren van het maatschappelijke doel ook (on)bedoelde neven-effecten hebben. Deze kunnen zowel positief als negatief zijn. Deze neveneffecten zijn niet het directe doel van het project, maar zijn indirecte effecten die het project kan teweegbrengen.

Onderstaande thema's kunnen van toepassing zijn²²:

- subjectief welzijn;
- gezondheid;
- consumptie en inkomen;
- onderwijs en opleiding;
- ruimtelijke samenhang en -kwaliteit;
- economisch kapitaal;
- natuurlijk kapitaal;
- sociaal kapitaal.

In de beantwoording van de vraag voor een project dient een selectie van de belangrijkste neveneffecten te worden gemaakt. Deze selectie kan per provincie en per project anders zijn. In de keuze van de belangrijkste neveneffecten kan bijvoorbeeld rekening gehouden worden met:

- Zijn er onomkeerbare (lange termijn) effecten?
- Zijn er wettelijke, natuurlijke of sociale grenzen waar het project tegenaan loopt?
- Zijn er knelpunten om effecten inzichtelijk van te krijgen en die te adresseren in de verdere uitwerking van het project?

²² Acht inhoudelijke thema's voor brede welvaart die voortkomen uit onderzoek van PBL, CPB en SCP over verankering van brede welvaart in de begrotingssystematiek. Zie hoofdstuk 2.2, pagina 13:

De beantwoording van de vraag kan vervolgens op een kwalitatieve en/of kwantitatieve manier worden gedaan: hoe specifiek, hoe beter.

Vraag 3: Als de realisatie van een concreet project niet op tijd is, wat zijn dan de negatieve maatschappelijke effecten?

Voor de beantwoording van deze vraag moeten de maatschappelijke gevolgen in kaart worden gebracht indien energie-infrastructuur te laat wordt aangelegd voor het beoogde doel.

De negatieve effecten kunnen betrekking hebben op het maatschappelijke doel, maar kunnen ook te maken hebben met de neveneffecten. Het in kaart brengen van het maatschappelijk verlies is relevant, omdat er uiteindelijk maar een select aantal project kan worden geprioriteerd. De beantwoording van de vraag kan op een kwalitatieve en/of kwantitatieve manier worden gedaan: hoe specifiek, hoe beter.

Toelichting op criterium 'energiesysteem'

Het is wenselijk om inzichtelijk te krijgen of het project past binnen de beoogde visie op de ontwikkeling van het energiesysteem en de mogelijke ontwikkelpaden daarnaartoe. Hier dient te worden gekeken of het past in de nationale en regionale energievisies en ontwikkelpaden:

- Past het project binnen de richtinggevendende principes, ontwikkelpaden en publieke belangen van het Nationaal Plan Energiesysteem?
- Past het project binnen de gewenste structurerende keuzes en ontwikkelpaden zoals beschreven in de energievisie?
- Past het project binnen de ruimtelijke aanwijzingen voor buisleidingen en hoogspanningsstations zoals omschreven in het Programma Energiehoofdstructuur (PEH)? (indien van toepassing voor het project)?
- Past het project binnen de relevante (gebied specifieke) visies van de netbeheerders en/of is deze complementair daaraan?
- Past het project binnen lokale, gemeentelijke energievisies?
- Past het project binnen, relevant geachte sectorale visies (bijvoorbeeld RES, NAL, CES, warmte)?

Toelichting op criterium 'inpassing in de fysieke leefomgeving'

Een van de belangrijkste vraagstukken voor een succesvolle realisatie van een project is de inpassing in de fysieke leefomgeving. Om in vroeg stadium inzicht te krijgen of het project past in beleid van diverse overheden, is het wenselijk om een check te doen op nationale en decentrale visies – en programma's:

- Past het project bij de PEH-inrichtingsprincipes?
 - Bijeenbrengen van vraag en aanbod;
 - Bundelen en concentreren van infrastructuur;
 - Hergebruiken bestaande energie-infrastructuur en bestaande ruimte daarvoor.
- Past het project binnen nationaal omgevingsbeleid, zoals de (uitvoeringsagenda's van de) Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de (in ontwikkeling zijnde) Nota Ruimte²³?
- Past het project in overige nationale beleidsprogramma's, al dan niet onder de hierboven genoemde beleidsplannen, zoals het Nationaal Programma Landelijk gebied?
- Past het project in de omgevingsvisies, -verordeningen en -programma's van de provincie en de gemeenten?
- Past het project in het omgevingsplan van de desbetreffende gemeente?
- Zijn er overige ruimtelijke belemmeringen die vanuit wet- en regelgeving kunnen komen waarmee rekening moet worden gehouden? Denk aan milieueffectrapportage, natuurwet- en regelgeving en bijvoorbeeld andere leefomgevingsaspecten, zoals Werelderfgoed en landelijke inpassing.

Toelichting op criterium 'urgentie'

Urgentie focust op de noodzaak om tijdig op een project te sturen, niet of een project als eerste gerealiseerd moet worden. Complexe projecten vragen om vroegtijdige sturing zodat tijdige realisatie kan worden gerealiseerd. Hierdoor kan het in een vroege fase (met verkenningsprojecten) al nodig zijn om bijvoorbeeld plannings te maken, ruimtelijke processen parallel te starten of belangrijke knelpunten te adresseren.

²³ Zie contourennotitie Nota Ruimte: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/10/06/contourennotitie-schetst-eerste-richtingen-voor-nieuwe-nota-ruimte>

Handleiding provinciaal MIEK

Toetsing op urgentie geeft inzicht of het project nu extra steun behoeft. Gezien de huidige schaarste in middelen en capaciteiten voor de energietransitie is het wenselijk om een selectie te maken in de projecten die duidelijk extra steun nodig hebben. Het type steun wat een project krijgt verschilt per fase en per modaliteit: zie hoofdstuk 4 voor de doorwerking van de pMIEK-status.

Toelichting op criterium 'schaalniveau'

Toetsing op schaalniveau geeft inzicht in welk overheidsorgaan regie voert over het project. Bij nMIEK is dat de Rijksoverheid, bij pMIEK de provincie. Om te bepalen of een project nMIEK of pMIEK is, kan worden gekeken naar de volgende aspecten:

1. Vraagarticulatie: wordt de vraag gesteld waar de behoefte naar het project primair vandaan komt?
2. Ruimtelijk schaalniveau: ligt het project ruimtelijk binnen of buiten de grenzen van de provincie, het cluster of internationale grenzen?
3. Instrumentarium: welke partij is verantwoordelijk voor de ruimtelijke inpassing en wie is bevoegd gezag? En welke partij heeft het beste (overige) instrumentarium om tijdige realisatie van het project te bewerkstelligen?
4. Coördinatiefalen: welke partij kan het beste mogelijk coördinatiefalen binnen een project helpen te op te lossen via een regiefunctie?

Voor elke van deze vragen is het antwoord de Rijksoverheid (en dus nMIEK) of de provincie (pMIEK). Deze kwalificatie gaat over welke partij de regie voert: voor de uitvoering van het project blijft de interactie tussen schaalniveaus wel van belang ongeacht of de Rijksoverheid, de provincie of de gemeente regie over het project heeft.

Naast het beantwoorden van deze vragen zijn er nog twee aspecten om rekening mee te houden:

- Een project kan niet van regionaal schaalniveau zijn en dus buiten de scope van het pMIEK vallen. Dit gebeurt als er bijvoorbeeld alleen een lokaal belang wordt gediend of volledig ten dienste valt voor een gemeente;
- De scope van het project. Het is relevant om te analyseren of een project als zelfstandig kan worden gezien of onderdeel is van een breder (nationaal) programma of beleidsvraagstuk. Indien er fundamentele afhankelijkheden zijn met projecten of ontwikkelingen buiten de

fysieke grenzen of instrumentarium van de provincie, kan worden gekozen om het project op te nemen in het pMIEK als onderdeel van een programma of het vraagstuk te agenderen bij de Rijksoverheid.

3.2 Hoe pas je het afwegingskader toe?

Hieronder is omschreven hoe het afwegingskader dient te worden toegepast:

- Toepassing van het afwegingskader wordt gedaan door gemeentes en provincies actief in de pMIEK-werkorganisatie, met een sterk adviserende rol van de netbeheerders.
- Het is van belang dat de toepassing van het afwegingskader transparant en herleidbaar gebeurt. Dit zorgt ervoor dat keuzes uitlegbaar zijn aan direct en indirect betrokkenen.
- Indien gewenst, kan de pMIEK-werkorganisatie ervoor kiezen om een eigen volgorde te bepalen in hoe de vragen van het afwegingskader te beantwoorden.
- De beantwoording van de vragen voor een project wordt sterker met onderbouwing van cijfers en verwijzingen naar beleid. Bij elke vraag en in elke provincie zal dit anders zijn, maar hoe meer hier gebruik van wordt gemaakt, hoe beter de selectie van projecten zal zijn. Optioneel is ook om een zekerheidsanalyse toe te voegen (zie paragraaf 3.3). Onderbouwing is ook nodig om het nut en de noodzaak voor netbeheerders aan te tonen en zo (verkenning)projecten te kunnen opnemen in hun investeringsplannen.
- Zoals beschreven in paragraaf 1.4 zijn er verschillende type projectfasen: (1) onderzoeksagenda; (2) verkenningprojecten; (3) concrete projecten; en (4) realisatieprojecten. De fase waarin een project zich bevindt heeft effect op de toepassing van het afwegingskader:
 - Voor de onderzoeksagenda wordt het afwegingskader niet toegepast. Voor de volgende ronde pMIEK moeten de onderzoeksvragen zijn vertaald naar verkenningprojecten voordat ze kunnen worden getoetst aan het afwegingskader.
 - Voor verkenningprojecten wordt het afwegingskader wel toegepast. Hierbij wordt gekeken naar de maatschappelijke impact van het project, ruimtelijke inpassing en de toekomstige ontwikkeling van het energiesysteem.
 - Voor concrete projecten is de maatschappelijke impact, ruimtelijke inpassing en de toekomstige ontwikkeling van het energiesysteem in principe al vastgesteld. Indien dit het geval is, hoeven deze vragen ook niet te worden beantwoord. Hierdoor draait de vraag bij

deze projecten om welke projecten een te groot maatschappelijk verlies hebben waardoor ze moeten worden geprioriteerd over andere projecten.

- Voor realisatieprojecten wordt het afwegingskader niet toegepast. Indien er al een investeringsbeslissing is genomen, is het nut en de noodzaak van een project al aangetoond en hoeft hier geen toets op plaats te vinden via een afwegingskader.
- Het afwegingskader is een hulpmiddel om te bepalen of een project wel of niet een MIEK-status krijgt. Een pMIEK-status van een project kan nooit hoger of lager zijn dan die van een ander project met een pMIEK-status: pMIEK-projecten hebben geen onderlinge ranking. Wel kan het effect of de invulling van een pMIEK-status voor een project verschillend zijn.
- Het afwegingskader heeft geen 'knock-out' criteria: het is een namelijk een hulpmiddel in de besluitvorming. Een 'nee' antwoord op een vraag is bijvoorbeeld de start van een gesprek: het vereist interpretatie wat dit betekent.
- Het beantwoorden van de vragen is makkelijker met de juiste experts per gebied aan tafel. Het meenemen van verschillende perspectieven helpt ook om de besluitvorming over het pMIEK uiteindelijk beter te voeren.
- Sommige vragen zijn makkelijk te beantwoorden omdat een project al verder in ontwikkeling is. In een vroege fase is de informatievoorziening mogelijk beperkt en kunnen de maatschappelijke effecten ook nog onzeker zijn. In de beantwoorden van de vragen kan het helpen om op te schrijven welke aannames er zijn genomen in het bepalen van de effecten.

3.3 Optionele toevoegingen aan het afwegingskader

Hieronder worden optionele toevoegingen aan het afwegingskader en het daaropvolgende beoordelingsproces omschreven. Deze elementen kunnen helpen om beter inzicht te krijgen in de projecten en een goed portfolio van pMIEK-projecten samen te stellen:

- Zekerheidsanalyse. Een vroege fase beoordeling van projecten kan lastig zijn door nog beperkte aanwezigheid van informatie. Ook kan het zijn dat de maatschappelijke ontwikkelingen waarvoor de energie-infrastructuur wordt aangelegd ook nog niet volledig zeker zijn. Een zekerheidsanalyse kan helpen om de maatschappelijke waarde van een project beter te bepalen. Deze analyse bestaat uit twee onderdelen om een effect te bepalen: (1) hoeveel bewijs is er; en (2) hoeveel overeenstemming is er.

- Verdelingseffecten. Het beantwoorden van de volgende vragen kan helpen in de beoordeling of het gekozen pMIEK-portfolio goed rekening houdt met verdelingseffecten:
 - Heeft het gekozen MIEK-portfolio een rechtvaardige verdeling tussen regio's en gemeentes in de provincies? Hierbij kan rekening worden gehouden met bijvoorbeeld gelijke toegang tot maatschappelijke voorzieningen.
 - Is er een goede balans tussen grote en kleine projecten? Grote projecten kunnen cijfermatig een grotere maatschappelijke impact hebben, maar kleine projecten kunnen voor een regio of gemeenschap net zoveel waarde hebben.
 - Past het gehele portfolio bij het gewenste toekomstbeeld van de provincie en gemeenten?
 - Welke groepen profiteren van de selectie en welke niet?
- Knelpuntenanalyse. In het proces kunnen al specifieke knelpunten langskomen die mogelijk realisatie kunnen bemoeilijken. Het is handig om hier al een overzicht van te maken om vroegtijdig een plan van aanpak op te ontwikkelen. Zo kan de doorwerking van een MIEK-status ook doeltreffend en doelmatig zijn.
- Ketenaafhankelijkheden. Een pMIEK-project kan afhankelijk zijn van andere energie-infrastructuurontwikkelingen. Breng in kaart welke dit zijn en neem het mee in de doorwerking van de pMIEK-status. Hierbij kan ook afstemming tussen verschillende pMIEK's en met landelijke netbeheerders wenselijk zijn om goed inzicht te krijgen in systeemeffecten en ketenaafhankelijkheden.

Bron: Enexis Netbeheer

4 Doorwerking van pMIEK

Het tijdig realiseren van een pMIEK-project vereist inspanningen van verschillende partijen. De doorwerking van een MIEK-status voor een project is ook maatwerk en verschilt per modaliteit. In de paragrafen hieronder wordt de doorwerking van een MIEK-status voor een project omschreven per partij:

1. Doorwerking bij elektriciteitsinfrastructuur
2. Doorwerking voor andere energiedragers als waterstof, groen gas, CO₂ en warmte
3. Doorwerking bij provincies en gemeenten
4. Voordragen van pMIEK-projecten bij het nMIEK

Middels de uitvoeringsaanpak pMIEK²⁴ leggen alle partijen vast hoe ze ervoor zorgen dat de geplande projecten ook tijdig gerealiseerd worden.

4.1 Doorwerking pMIEK bij elektriciteitsinfrastructuur

Alle pMIEK-projecten worden opgenomen in de investeringsplannen (IP) van de netbeheerders.²⁵ Investeringsplannen worden geïdentificeerd op basis van factoren zoals verwachte klantbehoeften, knelpunten in het net, verouderde assets die aan vervanging toe zijn. De MIEK-status is een extra categorie die een zwaardere score geeft aan projecten voor het meewegen in de prioritering voor de investeringsplannen. Ongeacht de MIEK-status van een project hebben alle projecten in het IP van een netbeheerder al een bewezen nut en noodzaak en zullen worden uitgevoerd. De exacte methodiek van de opbouw van de investeringsplannen en het prioriteren verschillen per netbeheerder. Het pMIEK werkt in algemene zin op twee manieren door in de IP's van de netbeheerders:

- Een pMIEK-status zorgt ervoor dat het project aan het IP van de netbeheerder wordt toegevoegd, indien deze er nog niet in staat. Een pMIEK-status geeft de maatschappelijk waarde van een project aan en neemt zo de onzekerheid over een project weg. Zo kan de netbeheerder (op tijd) starten met het project. Op deze manier komen projecten die nog niet op de radar van de netbeheerders stonden, maar wel maatschappelijk van belang zijn, in de IP's terecht.

²⁴ Zie <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2024-04/Inspiratiedocument-pMIEK-uitvoeringsaanpak.pdf>

²⁵ Dit is vastgelegd in de kaders binnen de Regeling investeringsplan en kwaliteit elektriciteit en gas die de netbeheerders toepassen bij het opstellen van hun investeringsplannen. Zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-11126.html>

- Indien een project al in het IP staat, zorgt een pMIEK-status voor een extra waardering waardoor deze projecten een hoger prioriteringsscore krijgen. Door opname van een project in het pMIEK, wordt via het prioriteringskader expliciet het maatschappelijk belang van deze projecten benadrukt en meegewogen in de investeringsplannen van zowel de landelijke als de regionale netbeheerders. Hoe deze prioritering via waardering binnen het IP verloopt, verschilt per netbeheerder en hangt af van meer factoren dan enkel de pMIEK-status.

De doorwerking van de pMIEK-projecten in de investeringsplannen is nieuw. Op basis van ervaring in de pMIEK 1.0-ronde wordt voorgesteld om in samenspraak met alle betrokkenen, maar in elk geval met provincie, betrokken gemeenten en betrokken netbeheerder(s) een aantal procesafspraken te maken en dit proces toe te lichten in het pMIEK. Procesverbeteringen die worden voorgesteld zijn:

- IP-proces en toepassing van het prioriteringskader bij netbeheerders meer transparant en navolgbaar communiceren. Zorg bijvoorbeeld voor een toelichtend gesprek met de werkorganisatie pMIEK en de energyboard over welke projecten uiteindelijk in het IP beland zijn en op welke positie. Dit gesprek vindt idealiter plaats met alle relevante betrokkenen.
- Gedurende het selectieproces van pMIEK-projecten is een nauwe samenwerking tussen netbeheerders, Rijk, provincies, gemeenten en andere betrokkenen essentieel. Alleen zo kom je gezamenlijk tot een gedragen pMIEK met een beperkt aantal (concrete) projecten met een MIEK-status.
- Leg de nadruk op programmeren. Projecten die verder in de tijd liggen zijn van grotere toegevoegde waarde om mee te nemen als pMIEK project, dan projecten die al bekend zijn bij de netbeheerder of zelfs al in de investeringsplannen zijn opgenomen.
- Afstemming tussen de landelijke en regionale netbeheerder over de MIEK-projecten die zowel op nationaal als regionaal schaalniveau spelen en inzicht geven in afhankelijkheden van middenspanningsprojecten op hoogspanningsprojecten en andersom.

Juridische borging van de doorwerking van (p)MIEK-projecten naar investeringsplannen is onder andere verankerd in de volgende punten²⁶:

- Het pMIEK voegt een explicitering van maatschappelijk belang toe aan de investeringsplannen van de netbeheerders. Dit gebeurt in de investeringsplannen voor elektriciteit en andere modaliteiten.
- Bij het bepalen van de volgorde van uitbreidingsinvesteringen houden netbeheerders rekening met technische, economische en maatschappelijk waarden zoals veiligheid en leveringszekerheid. Daarnaast houden zij bij het inplannen van de werkzaamheden rekening met de afhankelijkheden tussen de verschillende projecten binnen een gebied. Het prioriteringskader zorgt ervoor dat MIEK projecten altijd een hoge maatschappelijke waarde meekrijgen in de weg van de netbeheerders.
- Ook uitbreidingsinvesteringen krijgen via het pMIEK een prioritaire status. Potentieel kunnen andere bedrijven in dezelfde sector en daarbuiten hier profijt van hebben. Met het prioriteringskader kunnen bedrijven in de vijf industrieclusters en deels daarbuiten, sneller verduurzamen.
- Een pMIEK wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten, na overleg met de netbeheerders en afstemming met gemeenten. De netbeheerders kijken hierbij onder meer mee of het totaal aan pMIEK-projecten inpasbaar is in hun investeringsplannen.

Uitgaande van het bestaande wettelijk stelsel van toetsing van investeringsplannen door de ACM en de Minister voor Klimaat en Energie, zal in die toetsing óók worden betrokken of het kader voor maatschappelijke prioritering voldoende, transparant en navolgbaar is toegepast.

²⁶ Dit is vastgelegd in de kaders binnen de Regeling investeringsplan en kwaliteit elektriciteit en gas die de netbeheerders toepassen bij het opstellen van hun investeringsplannen.

4.2 Doorwerking andere energiedragers als waterstof, groen gas, CO₂ en warmte

Voor andere (niet-gereguleerde) energie-infrastructuur of energiedragers is de werking van het MIEK anders dan bij elektriciteitsinfrastructuur. Er bestaan in dit geval namelijk geen investeringsplannen, zoals bij gereguleerde infrastructuur wel het geval is. Dit soort projecten zijn veelal commerciële activiteiten. Bij dit soort projecten kan een (p)MIEK-status bijvoorbeeld wel helpen met:

- Vinden van een (private) initiatiefnemer voor een project;
- Vinden van financiering voor de onrendabele top van een project;
- Definieren van eigenaarschap en samenwerking voor een project;
- Overige vormen van agendering.

Na het opnemen van dit type projecten in het pMIEK is het belangrijk om in de uitvoeringsaanpak afspraken op te nemen met beoogde/betrokken stakeholders om de projecten ook daadwerkelijk tot realisatie te brengen. De doorwerking en het instrumentarium voor waterstof, groen gas, CO₂ en warmte verdient nog extra uitwerking en aandacht in het vervolg.

4.3 Doorwerking pMIEK bij provincies en gemeenten

De doorwerking van geselecteerde pMIEK-projecten vindt niet alleen bij de netbeheerders plaats, maar ook bij andere betrokkenen. Het is daarom van belang dat er een goede koppeling is tussen het opstellen van het pMIEK en de realisatie van pMIEK-projecten.

Belangrijk is ook om in deze fase uitvoeringsafspraken vast te leggen in een uitvoeringsaanpak om zo te borgen dat de geselecteerde pMIEK-projecten tot uitvoering komen. Dit betekent dat de projecten een plek krijgen in bijvoorbeeld:

- Beleid van overheden op grond van de Omgevingswet;
- Sectorale beleidsplannen die buiten de reikwijdte van de Omgevingswet vallen;
- Mogelijke acties van marktpartijen (zoals het realiseren van 'flexopties').

Er is een inspiratiedocument opgesteld om partijen te helpen invulling te geven aan deze uitvoeringsafspraken²⁷.

Belangrijk voor de doorwerking bij provincies en gemeenten is om te kijken wat de impact is van een pMIEK-project bij naastgelegen provincies of gemeenten. En daarmee ook zorg te dragen voor afstemming met deze partijen. Dit is een belangrijke vereiste van de Omgevingswet, evenals tijdige participatie. In de uitvoeringsaanpak pMIEK kunnen afspraken worden vastgelegd die te maken hebben met de meer procedurele kant van de realisatie van de pMIEK-projecten²⁸.

Net zoals bij de netbeheerders moeten provincies en gemeenten middelen en capaciteit beschikbaar stellen om de pMIEK-projecten te realiseren. Aanvullend zal er aandacht moeten zijn voor de verschillende procedures zoals bij grondaankoop en vergunningen. Daarom is het ook van belang om een goede “menukaart” te maken met mogelijke maatregelen om het project zo snel mogelijk te realiseren. Ook zal de provincie steeds moeten bezien of het project in aanmerking komt voor de provinciale projectprocedure van de Omgevingswet waarbij gecoördineerde besluitvorming kan plaatsvinden. Een groot voordeel hiervan is dat er voor beroep één besluit is, waartegen één beroepsgang mogelijk is. Als gemeenten bevoegd gezag zijn, is het bijvoorbeeld zinvol om te bezien of een project van publiek belang kan worden geacht waarop versnellingselementen uit de projectprocedure van toepassing worden.³¹ Ook grondposities moeten vroegtijdig in kaart zijn, om later niet voor verrassingen te komen staan. Als bijvoorbeeld een gedoogplichtbeschikking nodig is om voor onderzoek voor een project toegang te verkrijgen tot grond van een derde, moet dit vroegtijdig in procedure worden gebracht.

²⁸ Dit kan op grond van artikel 5.55 Omgevingswet. Versnellingen voor de beroepsfase zijn dan gelijk aan de provinciale en nationale projectprocedure en leveren naar verwachting (doordat beroepen niet eerst naar de rechtbank gaan) max. 1,5 jaar versnelling op.

Om het pMIEK in te kunnen zetten als effectief instrument, is het van belang om de projecten die worden opgenomen te kunnen monitoren. Hiervoor is voornamelijk de voortgangsinformatie van een project relevant. Hieronder worden de risico's, de knelpunten en de beleidsmatige afhankelijkheden per project verstaan. De informatie op projectniveau zal de basis vormen om gesprekken op verschillende bestuurlijke niveaus en op meerdere schaalniveaus te kunnen voeren. Ook ter voorbereiding van de energyboards is een compleet overzicht per project wenselijk.

Op termijn is het de bedoeling dat de informatie op projectniveau van de pMIEK-projecten wordt gekoppeld aan de informatie over de nMIEK-projecten. Er wordt momenteel onderzocht hoe de informatie van het pMIEK en het nMIEK goed op elkaar kan aansluiten. Dit met het doel om een compleet overzicht te kunnen vormen en afhankelijkheden in kaart te kunnen brengen.

4.4 Voordragen pMIEK-projecten bij nMIEK

Als uit een pMIEK een behoefte aan energie- en grondstoffeninfrastructuur van nationaal schaalniveau komt, dan kan een project bij het programmeerteam van het nationale MIEK (zie paragraaf 3.4 van de MIEK-handleiding²⁹) worden voorgedragen voor opname in het nationale MIEK (nMIEK). Voordat een project in het nMIEK wordt opgenomen, vindt een voorsortering plaats op basis van het afwegingskader. Nu het afwegingskader voor het pMIEK en het nMIEK hetzelfde is, is de verwachting dat de gevraagde informatie weinig extra inspanning kost. De besluitvorming over het pMIEK en nMIEK verschilt echter wel. Het pMIEK wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten, na afstemming in de provinciale energyboard. Het nMIEK wordt vastgesteld door de minister voor Klimaat en Energie, na afstemming in de Stuurgroep MIEK en het BO Klimaat & Energie (zie ook paragrafen 3.2 en 3.2 van de MIEK-handleiding). Dit maakt dat een project dat is opgenomen in het pMIEK niet automatisch in het nMIEK kan worden opgenomen (en vice versa).

Om het afwegingskader toe te kunnen passen, wordt aan de projectindieners gevraagd om informatie aan te leveren over de criteria uit het afwegingskader (zie paragraaf 3.1), samen met

de hulpvraag aan het Rijk. Eén van de belangrijkste vragen zal namelijk zijn wat de verwachte toegevoegde waarde van het nMIEK ten opzichte van het pMIEK moet zijn, bijvoorbeeld omdat een bepaald knelpunt niet kan worden opgelost met het provinciale instrumentarium. Een aangedragen project wordt vervolgens door het programmateam van het nationale MIEK gescoord op de criteria uit het MIEK afwegingskader.

Wanneer een project met een goed resultaat door de voorsortering is gekomen, wordt vervolgens een startnotitie opgesteld met daarin aanvullende informatie over het project (zie ook paragraaf 5.3 van de MIEK-handleiding). De startnotitie wordt opgesteld door de projectindiener, in samenwerking met een aanspreekpunt bij het ministerie van EZK. Hiervoor is een standaard format beschikbaar. Als uit de voorsortering een bepaalde informatiebehoefte bij een project naar voren komt, worden hierover additionele vragen aan het format voor de startnotitie toegevoegd. In het format wordt voor projecten, naast een nadere uitwerking van de probleemanalyse, ook informatie uitgevraagd over waarom een project nu niet tot stand komt (marktfalen, onrendabele top, benodigde overheidsinterventie), een voorstel voor de projectaanpak (scope, projectorganisatie, bevoegd gezag) en gesignaleerde knelpunten en versnellingsopties.

Na het opstellen van de startnotities zal het afwegingskader nogmaals op de projecten worden toegepast. Dit dient als tweede check op basis van meer gedetailleerde informatie. Ook zal additioneel hieraan informatie over vervolg van project, gewenste Rijksbetrokkenheid en potentiële (ruimtelijke)knelpunten en versnellingsopties meegenomen worden in de afweging om te komen tot opname in het nMIEK. Vervolgens zal een advies aan stuurgroep MIEK worden voorgelegd over de op te nemen projecten in het nMIEK en de eerste aanzet van de aanpak van deze projecten. De stuurgroepleden MIEK formuleren op basis hiervan een advies over op te nemen projecten, inclusief aandachtspunten voor het vervolg. De leden van het BO Klimaat & Energie zullen worden gevraagd om in te stemmen met opname van de projecten in het nMIEK, waarna het definitieve besluit wordt genomen door de minister voor Klimaat en Energie.

5 Bijlage

Bijlage 1: Bronnen voor het delen van informatie en data

De onderstaande lijst met bronnen kan helpen om met betrokken stakeholders afspraken te maken over informatie- en data-uitwisseling ten behoeve van het pMIEK. Deze lijst kan worden aangevuld met overige, relevante bronnen. Onderstaande is geen uitputtende lijst van bronnen.

Wat	Wie
Bestaande elektriciteitsnet (onderstations, netwerk)	Regionale netbeheerder en TenneT
Geplande elektriciteitsnet (geplande stations, netuitbreidingen, zoekgebieden)	Regionale netbeheerder en TenneT
Zoekgebieden aanlanding Wind op Zee	EZK
Geplande waterstofinfrastructuur (H ₂ backbone, aftakkingen, geplande projecten)	EZK, Gasunie
InfraVisie	Gasunie
Target Grid	TenneT
Bestaande en geplande warmtenetten	Diverse stakeholders
Bestaande en geplande CO ₂ -infrastructuur	Diverse stakeholders
Bestaande windturbines en zonne-energie	Provincie
RES zoekgebieden en OER projecten	NPRES
Ruimtelijke programma's met impact op het energiesysteem (bijv. woningbouwplannen, industrie, bedrijventerreinen,)	Diverse stakeholders
Capaciteit en potentie (bijv. warmte, waterstof, groengas)	Diverse stakeholders

Bijlage 2: Projectenlijst met algemene gegevens van pMIEK-projecten

Categorie	Omschrijving	Verplicht
Projectnaam	Naam van project die zoveel mogelijk voor zichzelf spreekt, met een korte beschrijving. Bijv. 'Waterstofbackbone Regio A' of 'Verzwarende middenspanningstracé gemeente A - gemeente B'	Ja
Locatie	Duiding van gebied/locatie, zo specifiek mogelijk. Bijv. 'uitbreiding van een bestaand station', of 'bouw van een geheel nieuw station', of 'x-aantal km leiding'.	Ja
Type infrastructuur	Steekwoorden die type benodigde infrastructuur beschrijven (bijvoorbeeld uitbreiding bestaand elektriciteitsstation), inclusief ordegrrootte	Ja
Planning	- Indicatie van oplevering, detailniveau afhankelijk van fase project (periode van jaren/jaartal/kwartaal/ingebruikname datum) - Opsomming van te doorlopen fasen voor de netbeheerder en voor de overheid	Ja
Betrokken partijen	Opsomming van de belangrijkste betrokken partijen en hun rol (initiatiefnemer, investeerder, belanghebbende, etc.) – netbeheerder, gemeenten, RES-regio	Ja
Wel of niet pMIEK 1.0	Stond het project al in het pMIEK 1.0 of is het nieuw project?	Ja

Bijlage 3: Projectfiche

Categorie	Omschrijving	Verplicht
Algemene gegevens	Zie projectenlijst	
Omschrijving	Korte omschrijving van project.	Ja
Reden opname/ afweging	Argumenten waarom project is geselecteerd. Beschrijf welke maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt met die project.	Ja
Financiële informatie	Informatie of er financiële dekking is voor investering in infrastructuur, of er nog extra steun nodig is van overheden (bij private investeringen) en indien mogelijk orde grootte van benodigde investering.	Indien relevant
Investeringsplannen	- Voor welke IP van welke netbeheerder(s) is dit project bedoeld? 2026 of 2028 of later? - En zit het project al in het IP2024 van de netbeheerder? Zo ja, codering toevoegen.	Indien relevant
Projectfase	In welke fase zit het project bij het maken van dit fiche zowel bij netbeheerder als provincie/gemeente. Deze projectfase is de basis voor de monitoring.	Ja
Afhankelijkheden van andere infrastructuur projecten	Beschrijving van afhankelijkheden van (of samenhang met) andere infrastructuurprojecten er zijn (zowel provinciaal als nationaal en lokaal). Denk bijvoorbeeld ook aan elektriciteitsinfrastructuur die mogelijk voor warmtenetten of CO ₂ -transport nodig is.	Indien relevant
Afhankelijkheden van sectorale- en gebiedsontwikkelingen	Hangt het project af van ontwikkelingen in sectoren zoals industrie, mobiliteit, gebouwde omgeving? Of van ruimtelijke ontwikkelingen? Benoemen mogelijke afhankelijkheden en hoe hiermee wordt omgegaan.	Indien relevant
Afhankelijkheden buiten provincie	Indien er afhankelijkheden zijn van (of samenhang met) projecten of ontwikkelingen buiten regio/provincie zijn deze omschrijven en aangeven hoe hiermee wordt omgegaan. (bijv. station buiten provincie en wisselwerking landelijke infrastructuur – hoe acteert de provincie hierop? Hoe hangt de provinciale opgave samen met de opgave en handelen van andere provincies?)	Indien relevant

Categorie	Omschrijving	Verplicht
Uitvoeringsafspraken	Zijn er al uitvoeringsafspraken? Zo ja, welke? Is het project opgenomen in de monitoring? Beschrijving waar versnelling nodig is en eventuele afspraken hoe deze gerealiseerd kunnen worden. (Zie hiervoor ook handreiking uitvoeringsaanpak)	Ja
Bevoegd gezag	Aangeven wie bevoegd gezag is/gaat zijn.	

Handleiding provinciaal MIEK

Voorbeeld van ingevuld projectfiche:

Categorie	Omschrijving	Verplicht
Algemene gegevens	Naam project	Uitbreiding huidige 150/50/10kV-station in locatie X.
	Locatie	Uitbreiding vindt plaats op de huidige locatie
	Type infra	Elektriciteit
	Sectoren en ontwikkelingen	Oplossen huidige congestieproblematiek. Woningbouw, warmtepompen, duurzame opwek, industrie, elektrisch vervoer, logistiek
	Financiële informatie	Toelichting
	Planning	Fase 1: Indicatieve planning: 2025-2026 Fase 2: Indicatieve planning: 2028-2030
	Betrokken partijen	TenneT, Liander, Gemeente "naam"
	Wel of niet pMIEK 1.0	Wel

Categorie	Omschrijving	Verplicht
Omschrijving	Uitbreiding van het huidige 150/50/10 kV-station "naam": het plaatsen en aansluiten van één nieuwe 150/50/10 kV-transformator en het vervangen en verzwaren van de bestaande 150/50/10 kV-transformatoren. Dit station is een belangrijk voedend station voor de gehele regio "naam". Uitbreiding van het station is daarom onderdeel van het oplossen van huidige en toekomstige netcongestie. Met dit project wordt tevens geïnvesteerd in een robuust en toekomstbestendig knooppunt in de regio "naam", waarbij 420 MVA (ca. 2028-2030) vermogen voor de regio beschikbaar komt, in plaats van de 240 MVA die nu beschikbaar is. Dit project creëert ruimte voor woningbouw, verduurzaming van de gebouwde omgeving, elektrisch vervoer, verduurzaming van bedrijven en logistiek in de gehele regio "naam". Daarnaast creëert het project ruimte voor duurzame opwek. Daarmee zijn provincie, de regio "naam" en de omliggende en de omliggende bedrijven in de regio belanghebbend.	
Reden opname/ afweging	Toelichting (eventueel onderbouwd met behulp van de effecten die uit het afwegingskader naar voren komen)	
Investeringsplannen	Toelichting	
Projectfase	Investeringsbesluit Liander genomen. Vergunningsaanvragen lopen.	
Afhankelijkheden van andere infrastructuur projecten	Realisatie 150 kV-tracé "naam", 150 kV-station "naam" en 380/150 kV-transformatoren "naam".	
Afhankelijkheden van sectorale- en gebiedsontwikkelingen	Toelichting	
Afhankelijkheden buiten provincie	Geen	
Uitvoeringsafspraken	Velduitbreiding TenneT is randvoorwaardelijk voor realisatie Liander-deel. TenneT en Liander hebben hierover afstemming. Gemeente "naam" is bevoegd gezag. Afstemming vindt plaats over participatie met omwonenden.	
Bevoegd gezag	Toelichting	

Deze handleiding is gezamenlijk opgesteld door:

Foto's Enexis Netbeheer, Liander, Stedin en Rijksoverheid.

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Postbus 20401 | 2594 AC Den Haag

Juni 2024

Bijlage 1: Het MIEK binnen het bredere energiedomein

Het MIEK is als programma verbonden aan verschillende beleidsprogramma's en procedures gericht op de energietransitie. In dit overzicht worden een aantal programma's genoemd die direct te maken hebben met de werking van het MIEK. In deze passage wordt kort beschreven wat het doel van deze programma's is en op welke manier deze zich tot het MIEK verhouden.

Nationaal Programma Energiesysteem (NPE)

Het Nederlandse energie- en grondstoffsysteem moet in 2050 volledig klimaatneutraal zijn. De keuzes die nu worden gemaakt in de verschillende energieketens van productie, transport en distributie en de vraag, bepalen voor een groot deel hoe het energiesysteem er in 2050 uit komt te zien. Diverse partijen als het Rijk, de industrie, steden, netbedrijven, de transportsector, de landbouw, energieproducenten staan vanuit verschillende invalshoeken en delen van het energiesysteem voor belangrijke systeembepalende keuzes. Het Nationaal Plan Energiesysteem dient als richtinggevende visie voor het toekomstig energiesysteem in 2050 en de vertaling daarvan voor afwegingen die worden gemaakt in de toelating van projecten tot het nationale MIEK.

Nationaal Programma Energie Hoofdstructuur (PEH)

Een duurzaam energiesysteem vraagt meer ruimte dan een fossiel energiesysteem. Het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) wijst de ruimte aan die nodig is voor de energiehoofdstructuur van nationaal belang. Het gaat over hoogspanningskabels, buisleidingen en plekken voor de opslag en conversie van energie. Via het PEH wordt onderzocht hoeveel ruimte mogelijk nodig is voor een klimaatneutraal nationaal energiesysteem in 2050, wat daarvan de effecten zijn en waar deze ruimte het beste gevonden kan worden. Het

programma heeft betrekking op ruimtelijk beleid op land en de grote wateren. Het PEH is enerzijds een randvoorwaardelijk kader voor projecten van het MIEK, bijvoorbeeld aan de hand van ruimtelijke inrichtingscriteria, of aangewezen locaties voor opslag en conversie, en anderzijds leiden keuzes in het pMIEK en nMIEK tot ruimtelijke vertalingen in het PEH. Op dit moment wordt gewerkt aan een tweede versie van het PEH, wat parallel loopt aan de uitvoering van het huidige PEH.

Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI)

Het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI) kijkt naar de verduurzaming van industrie waarin energie- en grondstoffeninfrastructuur een belangrijke rol speelt. Binnen het NPVI wordt de vraag vanuit industrieclusters in kaart gebracht via de Cluster Energie Strategieën (CES). Vanwege de grote vraag naar energie, vraagt de verduurzaming van de industrieclusters veelal om directe verbindingen met het hoofdtransportnet.

Het is aan de partijen die samenwerken in het NPVI om deze vraag te vertalen naar concrete voorstellen van projecten die in aanmerking komen voor het MIEK. Het NPVI gaat over afstemming van de planning tussen industrieprojecten en infrastructuur en stuurt op de voortgang van deze projecten. Binnen het MIEK worden alle voorstellen getoetst en integraal gewogen met het afwegingskader.

Op hoofdlijnen worden de volgende stappen doorlopen bij de CES:

1. In het cluster worden de verduurzamingsprojecten bij de industrie kaart gebracht. Op basis hiervan wordt op clusterniveau een analyse van de totale vraag naar hernieuwbare energie en grondstoffen gedaan.
2. Met een infrastructuuranalyse wordt nagegaan welke infrastructuurprojecten nodig zijn om deze verduurzamingsprojecten van de industrie te realiseren.

Dit kan ofwel leiden tot een hogere prioriteit van al bestaande of bekende projecten, ofwel tot de programmering van nieuwe projecten. Dit zijn bijvoorbeeld projecten die een grote versnellingsopgave, een groot risicoprofiel of een "first mover" probleem hebben.

3. Op basis van de CES'en worden projecten aangedragen bij het MIEK. Nadat deze projecten zijn getoetst aan het afwegingskader, worden de projecten via de stuurgroep MIEK aan het BO K&E (MIEK-editie) voorgedragen.

Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN)

Het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) bevat acties om sneller nieuwe netuitbreidingen aan te kunnen leggen en de bestaande netcapaciteit zo goed mogelijk te benutten. Het programma richt zich op vier sporen: 1) sneller bouwen, 2) sterker sturen, 3) het vergroten van de flexibele capaciteit en 4) netcongestie op laagspanning.

De acties uit het LAN zorgen voor het mogelijk maken van versnelling in de (p)MIEK-projecten door knelpunten in de uitvoering weg te nemen. Eén van de voornaamste knelpunten is de doorlooptijd van de ruimtelijke inpassing van energie-infrastructuur.

Door betere afstemming tussen betrokken partijen, uniforme werkwijzen en duidelijke afspraken kan deze doorlooptijd verkort worden. De acties uit het LAN richten zich op het verbeteren en intensiveren van de samenwerking tussen netbeheerders en overheden, aansluitend op de samenwerking in het kader van integraal programmeren.

Dit gebeurt bijvoorbeeld door het inrichten van energyboards in de provincie (het gremium waarin onder andere de pMIEK's bestuurlijk worden afgestemd) en regionale inpassingsteams. Daarnaast worden instrumenten ontwikkeld die zorgen voor versnelling in het verkrijgen van de juiste grond, bestemming en

vergunningen. De acties uit het LAN dragen zo bij aan het doel van het MIEK om de realisatie van belangrijke energie- en grondstoffeninfrastructuurprojecten te versnellen.

Beleidsprogramma's Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Voor het behalen van de verduurzamingsdoelen voor mobiliteit en het faciliteren van de energietransitie is energie-infrastructuur nodig, zoals laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen, schepen en vliegtuigen, waterstofstations, walstroominstallaties en elektriciteit voor spoor en grondgebonden activiteiten op luchthavens. Door het tijdig programmeren van benodigde energie-infrastructuur kan het MIEK bijdragen aan de mobiliteits- en verduurzamingdoelstellingen van de sector. Een kenmerk van mobiliteit is dat individuele projecten vaak onderdeel zijn van een groter systeem op nationaal (personenvervoer, binnenvaart) of internationaal (zee- en luchtvaart) niveau.

Hieronder wordt voor een aantal modaliteiten (wegvervoer, scheepvaart, luchtvaart en spoorvervoer) de (toekomstige) energievraag uitgelicht.

Programma stopcontact op land (SOL)

De voorziene laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen brengt in de eindsituatie (2050) een grote elektriciteitsvraag op verzorgingsplaatsen langs het hoofdwegennet met zich mee. Het gaat om een energievoorziening op ongeveer 230 unieke vaste locaties, met grote afstand tot het elektriciteitsnet.

Een SOL is een toekomstbestendige aansluiting op het elektriciteitsnet waarop meerdere afnemers en aanbieders van grote vermogens op en nabij de verzorgingsplaats kunnen aansluiten, zoals de combinatie met elektriciteitsproductie uit zon en wind. In de komende dertig jaar wordt twee keer een verzwaring van de netaansluiting verwacht voor de

laadinfrastructuur. Om deze vraag af te dekken is nodig: (1) een zware netaansluiting op het middenspanningsnet en (2) een naar 2050 groeiend transportvermogen.

Zwaar wegvervoer

Het zware wegvervoer elektrificeert in toenemende mate. De verwachting is dat het aantal emissievrije trucks groeit van 1.250 voertuigen in 2024 naar 26.000 in 2030. Dit zijn voornamelijk elektrische voertuigen. De verwachting is dat waterstof binnen het wegvervoer vooral in de zware mobiliteit wordt toegepast en dat er in 2030 1000-1500 vrachtwagens op waterstof rond zullen rijden. In 2024 waren er ongeveer 50 publieke laadlocaties en 23 waterstof-tankstations in Nederland. Het aantal private laadlocaties is velen malen groter (monitoring hiervoor wordt momenteel ontwikkeld). Door de toenemende elektrificatie en toepassing van waterstof in het zwaar wegvervoer moet bijbehorende laad- en tank-infrastructuur de komende jaren verder ontwikkeld worden.

Scheepvaart

Voor de verduurzaming van de binnen- en scheepvaart is verschillende energie-infrastructuur nodig: (1) walstroom voor zeeschepen als ze in de havens liggen; (2) walstroom voor binnenvaart; (3) stroom op Rijksligplaatsen voor binnenvaart; (4) elektrische binnenvaart.

Het kabinet wil de beschikbaarheid van walstroom uitbreiden. Dit is ook nodig om te voldoen aan de vereisten uit de EU Verordening voor Alternative Fuels Infrastructure (AFIR). Daarnaast zal elektriciteit in de nabije toekomst ook steeds meer ingezet worden voor batterij-elektrisch varen. In de binnenvaart wordt gewerkt aan de landelijke uitrol van laadstations waar schepen lege batterijcontainers kunnen inwisselen voor volle batterijcontainers. Verder is het de bedoeling dat zeeschepen de 'first and last mile' van en naar Nederlandse havens batterij-elektrisch gaan varen.

Daarnaast zal in zee- en binnenhavens, en op locaties langs het vaarwegennet, ook behoefte ontstaan aan infrastructuur voor andere alternatieve brandstoffen (zoals waterstof, ammoniak en e-methanol).

Luchtvaart

De komende decennia gaat de luchtvaart overschakelen van het gebruik van fossiele kerosine als energiedrager naar duurzame, niet-fossiele energiedragers: bio- en e-kerosine, elektriciteit en waterstof. De energie-infrastructuur van Nederland moet hierop aangepast worden. Deze verschillende soorten energiedragers vragen elk om andere infrastructurele ontwikkelingen. Bio- en e-kerosine kunnen in principe via de bestaande infrastructuur worden getransporteerd. Voor waterstof is wel aanpassing van bestaande (gas)infrastructuur en ontwikkeling van nieuwe infrastructuur nodig. Afhankelijk van de gevraagde capaciteit zullen sommige luchthavens mogelijk aangesloten moeten worden op het landelijke waterstofnetwerk. Voor de elektrificatie van de grondoperatie en elektrisch vliegen, alsook voor vliegen op waterstof, is verzwaring van het elektriciteitsnet nodig en verzwaring van de aansluitingen van luchthavens.

Spoor en openbaar vervoer

Het openbaar vervoer per spoor (zowel trein, tram als metro) is al grotendeels geëlektrificeerd. Daardoor is voldoende energie-infrastructuur randvoorwaardelijk voor zowel de bestaande dagelijkse operatie als het kunnen opvangen van de voorziene vervoersgroei.

Naast dit zogenaamde HoofdRailNet, kent het Nederlandse spoornetwerk een deel niet-geëlektrificeerd spoor waar met dieseltreinen gereden wordt. Vanuit Europese regelgeving en eigen duurzaamheidsambities werken de regionale overheden aan verduurzaming van die lijnen (met name in Noord, Oost en Zuid-Nederland). Elektrificatie is hier de meest voor de hand

liggende optie, waardoor op verschillende plekken nieuwe en zwaardere aansluitingen op het publieke elektriciteitsnet nodig zijn.

Daarnaast is er een verduurzamingsopgave voor het stedelijke en regionale busvervoer. Hiervoor zijn in het hele land nieuwe aansluitingen nodig voor laadinfrastructuur bij busdepots en in sommige gevallen bij stations en bushaltes.

Tenslotte zullen de Waddenveren ook verduurzaamd moeten worden. Elektrificatie is ook hier de meest voor de hand liggende optie. Dit zal grote aansluitingen aan het vaste land en mogelijk ook op de Waddeneilanden vragen.

Beleidsprogramma's Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Nota Ruimte

De Nota Ruimte geeft een langetermijnvisie op de ruimtelijke inrichting van Nederland. Nederland staat voor grote maatschappelijke opgaven, die veelal gepaard gaan met een ruimtevraag. We moeten slimme keuzes maken en opgaven combineren en vernieuwen, want anders hebben we meer ruimte nodig dan er beschikbaar is. Het Rijk herneemt de regie in ruimtelijke ordening. In de nieuwe Nota Ruimte worden de hoofdlijnen van het beleid voor de ontwikkeling van de leefomgeving van Nederland vastgelegd. Met keuzes voor nu (2030), straks (2050) en later (2100). De Nota Ruimte wordt de Nationale Omgevingsvisie zoals bedoeld onder de Omgevingswet en gaat de huidige NOVI vervangen.

De nationale programma's, waaronder het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH), vormen input voor de Nota Ruimte en worden daarin integraal tegen elkaar afgewogen. Mogelijk leidt deze afweging tot nieuw (ruimtelijke) inzichten, die weer worden meegenomen in volgende versies van het PEH. De Nota

Ruimte vormt hiermee, naast het PEH, het planologisch kader waarbinnen MIEK-projecten ontwikkeld zullen moeten worden.

Programma Novex

In programma NOVEX worden de ruimtelijke opgaven waar Rijk en regio voor staan gezamenlijk opgepakt. Het inpassen van bijvoorbeeld MIEK-projecten is zo'n opgave. In het programma NOVEX staan drie doelen centraal: het versnellen van de uitvoering van de nationale Omgevingsvisie, het versterken van de ruimtelijke regierol van de Rijksoverheid en het vernieuwen van de samenwerking in de (uitvoerings)relatie met provincies en in gebieden. NOVEX richt zich op het 'hoe' en volgt daarbij twee sporen: het provinciale spoor en het spoor van de NOVEX-gebieden.

Voor het provinciale spoor zijn de nationale doelen en belangen samengebracht in een startpakket. Op basis van dit startpakket stelden de twaalf provincies ruimtelijke voorstellen op. Deze voorstellen geven inzicht in de regionale kansen en knelpunten. De volgende stap is het maken van afspraken tussen de overheid en provincies over de aanpak van de opgaven, die vastgelegd worden in zogenoemde ruimtelijke arrangementen. De Rijksoverheid en provincies zullen deze arrangementen ieder jaar updaten.

De Rijksoverheid heeft voor het programma NOVEX zestien gebieden aangewezen waar zoveel veranderopgaven samenkomen, dat publieke en private partijen gebiedsgericht samen moeten werken om deze effectief aan te pakken. Die gebieden noemen we NOVEX-gebieden. Vrijwel elk NOVEX-gebied heeft in 2023 een ontwikkelperspectief gemaakt met een visie voor de toekomst. Deze documenten vormen het uitgangspunt voor een uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda bevat concrete stappen over wie wanneer wat doet in een bepaald gebied.

Woningbouwopgave

We moeten sneller en meer woningen bouwen. Het doel is 100.000 woningen per jaar. De overheid heeft de verantwoordelijkheid om duidelijke afspraken te maken over welke woningen we waar en voor wie bouwen, en ervoor te zorgen dat die afspraken worden nagekomen. Dit is opgenomen in het Regeerprogramma en in december 2024 ook onderstreept door de sector op de Woontop. Om dit doel te bereiken wordt meer grond beschikbaar gesteld, worden nieuwe gebieden aangewezen voor grootschalige woningbouw, worden procedures voor de bouw van woningen versneld en heeft dit kabinet financiële middelen beschikbaar gesteld voor de financiële ondersteuning van woningbouwprojecten. Om het tekort aan woningen te verkleinen en op alle plekken in Nederland extra woonruimte toe te voegen voor die mensen die een huis zoeken, moeten we de bestaande gebouwen en bijbehorende omgeving beter benutten. Dit doel van 100.000 woningen per jaar brengt ook een substantiële energiebehoefte met zich mee. De relatie tussen het MIEK en de woningbouwopgave is daarom van groot belang.

Verduurzaming van de gebouwde omgeving

De kern van de aanpak van het verduurzamen van de gebouwde omgeving is het bereikbaar maken van een duurzame woning door een mix van normering, beprijzing, financiering, subsidiering en ondersteuning. De prioriteit ligt op energiebesparing, daarom zijn naast isolatiemaatregelen; bewustwording van energieverbruik, gedragsverandering en toepassen van eenvoudige besparende maatregelen een belangrijk onderdeel van de aanpak. Onder regie van de gemeenten zullen wijken (collectief) worden verduurzaamd. Dit kan via een stapsgewijze aanpak met isolatie en hybride warmtepomp, via bewonerscollectieven maar ook met een collectieve overstap op een alternatieve energievoorziening, zoals een warmtenet. De wet collectieve warmte en de wet

gemeentelijke instrumenten warmtetransitie bieden hiervoor de wettelijke kaders. Op individueel niveau kan men verduurzamen met een warmtepomp. De investering hierin wordt ondersteund door de ISDE subsidie en met goedkope leningen in het warmtefonds.

Bijlage 2: Organisatie van het nMIEK

Bestuurlijk Overleg Klimaat & Energie (BO K&E)

Het Bestuurlijk Overleg Klimaat en Energie (BO K&E) is het gremium waarin, tijdens een speciale MIEK-editie van het overleg, besluitvorming over de MIEK-status van projecten plaatsvindt. In het BO K&E (MIEK-editie) zijn de ministeries van Klimaat en Groene Groei (KGG), Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) vertegenwoordigd op bestuurlijk niveau. Verder nemen de bestuurders van de medeoverheden (IPO en VNG) en netbedrijven (Gasunie, TenneT en de regionale netbeheerders) deel. De Minister van KGG stelt de projectenlijst van het nationale MIEK vast na overleg met de medebestuurders in het BO K&E (MIEK-editie). Ook kunnen in dit BO eventuele geschillen uit de stuurgroep MIEK worden beslecht.

Stuurgroep MIEK

De stuurgroep MIEK fungeert als het voorportaal en adviserend orgaan richting het bestuurlijk overleg. De stuurgroep MIEK komt minimaal drie keer per jaar bijeen, tenzij de stuurgroep anders beslist.

De taken van de stuurgroep MIEK zijn gericht op het bewaken en uitdragen van de doelen van de MIEK-samenwerkingsovereenkomst. Meer specifiek zijn de taken van de stuurgroep:

- a. Het voordragen van nationale MIEK-projecten aan het BO K&E (MIEK-editie);

- b. Het bewaken en aanjagen van de voortgang van nMIEK-projecten;
- c. Het vaststellen van de monitoringswijze en de monitoringsrapportage;
- d. Het reflecteren op de voortgang en samenwerking van het MIEK;
- e. Het accorderen van eventuele wijzigingen van de samenwerkingsovereenkomst;
- f. Het vaststellen van de MIEK-handleiding en eventuele wijzigingen;
- g. Het bewaken en uitdragen van de doelen van de samenwerkingsovereenkomst en MIEK-handleiding;
- h. Het uitnodigen en toelaten van eventuele nieuwe partijen tot de samenwerkingsovereenkomst.

Het nemen van investeringsbeslissingen en het bevoegd gezag van een project ligt uitdrukkelijk niet bij de stuurgroep MIEK; dit is ondergebracht bij de project-specifieke bestuurlijke overleggen met bij een project betrokken partijen en bevoegde gezagen, conform de werkwijze zoals deze bij de projectprocedure wordt gevolgd.

De stuurgroep MIEK bestaat uit leden van de volgende partijen:

- Ministerie van Klimaat en Groene Groei (voorzitter)
- Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Interprovinciaal Overleg
- TenneT
- Gasunie
- Vertegenwoordiger van de regionale netbeheerders

De stuurgroep MIEK neemt besluiten op basis van consensus. Mocht de stuurgroep niet tot een consensus komen, dan kan het geschil worden geagendeerd bij het BO K&E (MIEK-editie).

De stuurgroep MIEK kan andere organisaties uitnodigen, waaronder de niet-uitputtende lijst van agendaleden: het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), het ministerie van Financiën (FIN) en de Autoriteit Consument & Markt (ACM).

MIEK-programmateam

De stuurgroep MIEK wordt ondersteund door het MIEK-programmateam dat bij de Directie Realisatie Energietransitie van het ministerie van Klimaat en Groene Groei is ondergebracht. Het MIEK-programmateam streeft ernaar om knelpunten die opkomen bij MIEK-projecten op te lossen en de realisatie van projecten te versnellen. Het MIEK-programmateam is verantwoordelijk voor:

- Organiseren en faciliteren van het nMIEK-proces zoals beschreven in de handleiding voor het nationaal MIEK (zie hoofdstuk 2);
- Monitoren van de voortgang van MIEK-projecten en het signaleren van knelpunten. Waar mogelijk zal het programmateam knelpunten zelf oppakken en anders zal zij deze agenderen bij de stuurgroep MIEK;
- Jaarlijks evalueren en actualiseren van de werkwijze en deze aanpassen in een herziene MIEK-handleiding;
- Identificeren en adresseren van beleidsvragen die voortkomen uit het MIEK-proces en deze voorleggen aan de stuurgroep MIEK;
- Optreden als secretariaat van de stuurgroep MIEK en BO K&E (MIEK-editie) en zorgdragen voor de inhoudelijke voorbereiding van het BO K&E (MIEK-editie) indien MIEK geagendeerd is;
- Initiëren van het reflectieproces ten aanzien van de samenwerking binnen het MIEK;
- Ondersteunen van de voorzitter.

Gebiedsgericht werken door de ministeries van KGG en EZ

In februari 2023 is gestart met de doorontwikkeling van gebiedsgericht werken. Aanleiding hiervoor was een beperkt overzicht van lopende trajecten in een regio en de samenhang hiertussen, en te weinig verbinding tussen programma's in strategie, realisatie en ruimte. Deze beperkte samenwerking staat versnelling en goede voortgang van projecten en programma's in de weg. Vanuit het oogpunt van communicatie

leidt het tot een gebrek aan een eenduidig verhaal voor de regio en de vele separate contactmomenten vermindert draagvlak onder regionale stakeholders.

Om dit te verbeteren, zijn zogenoemde gebiedsteams binnen de ministeries van KGG en EZ ingesteld waarin beleidsmedewerkers en projectleiders van verschillende opdrachten in dezelfde regio afstemming en samenhang faciliteren. Ook wordt in deze teams gewerkt aan integrale producten op gebied van communicatie en planning. Deze gebiedsteams zijn sinds 2024 ook verbonden aan de (voorbereiding van) de provinciale energyboards. In de volgende fase wordt verkend hoe deze werkwijze verder geborgd kan worden als ook de samenwerking tussen departementen en uitvoeringsorganisaties kan versterken.

Bijlage 3: Projectfiche voor het aandragen van projecten bij het nMIEK

1. Toelichting op projectfiche

Dit projectfiche omschrijft welke informatie moet worden aangeleverd als een project¹³ bij het nationale MIEK¹⁴ wordt aangedragen. Het MIEK-afwegingskader wordt gebruikt om te beoordelen of een project een nMIEK-status krijgt of niet. Naast deze projectinformatie wordt bij de beoordeling ook gebruik gemaakt van andere bronnen, zoals beleidskaders. De minister van Klimaat en Groene Groei besluit via afstemming met de MIEK-partners in het Bestuurlijk Overleg MIEK over de toekenning van nMIEK-status voor een project.

In algemene zin wordt het volgende verwacht bij het invullen van het projectfiche:

- Projecten kunnen alleen worden aangedragen via een van de routes naar het nationale MIEK: opschaling vanuit het provinciale MIEK¹⁵, de systeemroute of de Cluster Energie Strategie¹⁶;
- Informatie is afgestemd met de genoemde partijen in het project. Het is van toegevoegde waarde om *letters of intent* van de betrokken partijen mee te sturen;
- Projectinformatie is helder geformuleerd en kwalitatief en/of kwantitatief onderbouwd;
- De aangeleverde projectinformatie is naar waarheid en beste inzicht ingevuld;

- Een ingevuld projectfiche is minimaal 2 en maximaal 5 pagina's lang;
Met het aandragen van een project gaat de aanrager akkoord met de volgende voorwaarden:
- De aanleverdatum van het projectfiche is uiterlijk 31 maart 2025. Het projectfiche wordt opgestuurd naar miek@minezk.nl. Projectfiches die later dan deze datum worden aangeleverd, worden niet in behandeling genomen. Indien er vragen zijn over het projectfiche, neem op tijd contact op met het MIEK-secretariaat via bovenstaand e-mailadres.
- Tussen 1 en 8 april neemt het MIEK-secretariaat mogelijk contact op om verhelderende vragen te stellen over het projectfiche. Op basis van deze vragen kan de aanrager een aangescherpt projectfiche indienen. Na 8 april kunnen geen inhoudelijke wijzigingen meer aan het projectfiche worden gemaakt en is deze definitief.
- Het project wordt in meerdere fases door de stuurgroep MIEK, met behulp van het MIEK-afwegingskader, beoordeeld:
 - 24 april: Stuurgroep MIEK stelt de te beoordelen projecten vast
 - 19 juni: Stuurgroep MIEK selecteert projecten van maatschappelijke belang
 - 25 september: Stuurgroep MIEK bepaalt projectscope van nieuwe nMIEK-projecten
 - 30 oktober: Stuurgroep MIEK stelt advies op voor nieuw nMIEK-portfolio
 - Eind november/december: minister van KGG besluit na consultatie van het Bestuurlijk Overleg MIEK over het nieuwe nMIEK-portfolio

- De aanrager(s) zorgt voor beschikbaarheid in de beoordelingsperiode april t/m november 2025 voor eventuele aanvullende vragen en verduidelijkingen. De aanrager(s) wordt mede betrokken bij het opstellen van een plan van aanpak voor het project (augustus t/m november 2025), indien van toepassing. Er wordt van de aanrager(s) geen uitgebreide aanvullende analyses, naast de ingediende informatie via dit projectfiche, in de periode april t/m november 2025 verwacht.
- De projectinformatie aangedragen via dit projectfiche vormt de basis van de beoordeling in het nMIEK-selectieproces. Tijdens het selectieproces kan ook een wijziging in bijvoorbeeld de scope en tijdlijn van het project worden voorgesteld. Deze wijzigingen kunnen voorwaarde zijn voor het project om een nMIEK-status te kunnen krijgen. De aandrager van het project wordt bij dit proces betrokken.

¹³ Met de definitie van 'project' wordt in dit fiche een energie-infrastructuurproject bedoeld voor warmte, elektriciteit, waterstof en/of CO₂. Dit is inclusief puntinfrastructuur voor opslag, conversie en regelbaar vermogen.

¹⁴ Sinds april 2023 is in de Regeling investeringsplan en kwaliteit elektriciteit en gas, die valt onder de Elektriciteitswet, opgenomen dat via het MIEK getoetste en geselecteerde projecten in de investeringsplannen van netbeheerders opgenomen dienen te worden. Deze bepaling is ook opgenomen in de Energiewet. Dit geldt voor zowel nationale als provinciale MIEK-projecten. Deze bijzondere positie van MIEK-projecten in het investeringsplan vereist een objectieve, transparante en navolgbare wijze van selectie. Om dit bestaande proces te formaliseren, is in de Samenwerkingsovereenkomst MIEK op hoofdlijnen vastgelegd op welke wijze de partijen die betrokken zijn bij het MIEK samenwerken.

¹⁵ Zie ook de pMIEK-handleiding: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2024-06/Handleiding-pMIEK.pdf>

¹⁶ Voor meer informatie zie: <https://www.verduurzamingindustrie.nl/documenten/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=2885479>

2. Inhoud projectfiche

2.1 Algemene informatie

2.1.a. Projectnaam	[vul naam van het project in]
2.1.b. Aandragers(s)	[vul naam/namen van organisatie(s) in die het project aandragen]
2.1.c. Contactpersonen	[vul namen, telefoonnummers en e-mailadressen in van minimaal twee contactpersonen]
2.1.d. Type infrastructuur	[kies uit: lijninfrastructuur of puntinfrastructuur. Puntinfrastructuur kan alleen via de systeemroute (zie 2.1.e) worden aangedragen en indien deze - volgend uit integrale systeemanalyse - aantoonbaar systeemhelpend of infrastructuurbesparend is.]
2.1.e. Route	[selecteer via welke route het project is aangedragen: (1) opschaling vanuit het pMIEK ¹⁷ , (2) via de Cluster Energie Strategie, of (3) de systeemroute ¹⁸]

¹⁷ Provincies dragen projecten aan bij het nationale MIEK vanuit de opschaling van het pMIEK.

¹⁸ TenneT, Gasunie en het ministerie van Klimaat en Groene Groei dragen gezamenlijk projecten aan via de systeemroute.

2.2 Projectomschrijving

2.2.a. Maatschappelijk doel

[Omschrijf het maatschappelijke doel (of doelen) van het project: waarom dient het project te worden ontwikkeld? Maak hierbij de link naar minimaal één van de volgende doelen: woningbouw, mobiliteit, verdienvermogen, klimaatwinst, strategische autonomie en/of een betaalbaar, betrouwbaar, duurzaam en veilig energiesysteem.]

2.2.b. Neveneffecten

[Indien bekend en relevant, omschrijf welke positieve en/of negatieve neveneffecten het project teweegbrengt. Denk hierbij in brede zin aan mogelijke effecten op zaken als subjectief welzijn, consumptie en inkomen, onderwijs en opleiding, ruimtelijke samenhang- en kwaliteit, economisch kapitaal, natuurlijk kapitaal en sociaal kapitaal. Maak een selectie van de neveneffecten die het belangrijkste worden geacht.]

2.2.c. Noodzakelijkheid

[Omschrijf waarom een (nieuw) energie-infrastructuur project nodig is en waarom voor hiervoor is gekozen in plaats van andere opties zoals, bijvoorbeeld, energiebesparing.]

2.2.d. Energie-modaliteit

[Omschrijf welke energie-modaliteit (CO₂, waterstof, elektriciteit of warmte) is gekozen en waarom. Leg hierbij uit wat de verwachte ordegrrootte en scope van deze modaliteit is. Bijvoorbeeld: gaat het over de uitbreiding van een bestaand station of een geheel nieuw station? Hoeveel capaciteit voor opslag en conversie is beoogd? Of over hoeveel km kabels/leiding gaat het? Optioneel: omschrijf van welke andere energie-ontwikkelingen het project afhankelijk is.]

2.2.e. Locatie

[Omschrijf wat de beoogde locatie is van het project en waarom voor deze locatie is gekozen. Leg uit of er sprake is van

een zoekgebied of dat de ruimtelijke claim op een andere wijze te omschrijven is. Laat de locatie met kaartmateriaal zo helder mogelijk zien. Optioneel: omschrijf welke ontwikkelingen op/om de beoogde locatie spelen die relevant zijn voor het project.]

2.2.f. Stakeholders

[Omschrijf welke stakeholders bij het project betrokken zijn en wat hun rol is.]

2.3. Hulpvraag aan het nationale MIEK

2.3.a. Activiteiten en tijdlijn

[Omschrijf welke activiteiten nodig zijn voor het realiseren van het project. Maak een tijdlijn wanneer deze activiteiten moeten gebeuren en wie deze uitvoert. Geef aan wat de gewenste ingebruikname datum is met oog op het maatschappelijke doel. Indien relevant, beschrijf het verschil tussen de verwachte en gewenste ingebruikname datum en wat daarvan dan de maatschappelijke consequenties kunnen zijn.]

2.3.b. Hulpvraag naar het nationale MIEK

[Omschrijf de hulpvraag naar het nationale MIEK. Welke steun en/of sturing is nodig om de beoogde ingebruikname datum te halen? Wie moet deze steun en/of sturing leveren? Wanneer is deze steun en/of sturing gevraagd? Hoe verhoudt deze steun en/of sturing zich ten opzichte van de overige activiteiten in het project?]

Overig

[Omschrijf zaken die in de rest van het projectfiche geen plek konden krijgen, maar wel relevant zijn voor het project]

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Klimaat en Groene Groei

Bezuidenhoutseweg 73

2594 AC Den Haag

Dank aan alle betrokkenen bij de totstandkoming van deze handleiding.

Maart 2025

Publicatienummer: RVO-037-2025/HL-DUZA